

บทที่ 4

ความรับผิดชอบของประเทศไทยอันเกิดจากดาวเทียมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ส่งดาวเทียมขึ้นไปในอวกาศ ดังนั้นประเทศไทยก็จะต้องเคารพและยอมรับในหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international responsibility) หากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศ ที่รัฐทั้งหลายที่ใช้ห้วงอวกาศต่างยึดถือและยอมรับ ดังจะเห็นได้จากมาตรา VI ของ Outer Space Treaty ที่ได้กำหนดไว้ว่า “รัฐภาคีตามสนธิสัญญานี้จะต้องเคารพและยอมรับในหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international responsibility) สำหรับกิจกรรมของรัฐในห้วงอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า

ไม่ว่ากิจกรรมดังกล่าวนี้จะดำเนินการไปโดยตัวแทนของรัฐบาล (government agencies) หรือหน่วยงานที่ไม่ใช่ตัวแทนของรัฐบาล (non-governmental entities) ก็ตาม โดยรัฐดังกล่าวจะต้องให้การรับรองว่ากิจกรรมของรัฐจะต้องดำเนินไปด้วยความสอดคล้องกับบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานี้ ประกอบกับกิจกรรมในห้วงอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ ของหน่วยงานที่ไม่ใช่ตัวแทนของรัฐบาล (non-governmental entities) จะต้องได้รับการอนุญาตและจะต้องได้รับการควบคุมดูแลที่เหมาะสมจากรัฐภาคีตามสนธิสัญญา และถ้ากิจกรรมในห้วงอวกาศรวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ นั้นดำเนินการไปโดยองค์การระหว่างประเทศ (international organization) ความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นตามสนธิสัญญานี้จะต้องตกอยู่กับองค์การระหว่างประเทศ และโดยรัฐภาคีทั้งหลายของสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศนั้น”¹ ดังนั้นเมื่อ

---

¹ Article VI : States Parties to the Treaty shall bear international responsibility for national activities in outer space, including the moon and other celestial bodies. whether such activities are carried on by governmental agencies or by non-governmental entities, and for assuring that national activities are carried out in conformity with the provisions set forth in the present Treaty. The activities of non-governmental entities in outer space, including the moon and other celestial bodies, shall require authorization and continuing supervision by the

กิจกรรมในอวกาศของรัฐใดก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น รัฐนั้นก็ต้องเข้ามารับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายดังกล่าว ซึ่งเมื่อเราพิจารณาคำว่า “ความรับผิดชอบระหว่างประเทศ” หรือ “international responsibility” ตามมาตรา VI ของ Outer Space Treaty แล้วก็จะเห็นได้ว่า คำว่า “ความรับผิดชอบระหว่างประเทศ” หรือ “international responsibility” นี้ก็คือความรับผิดชอบของรัฐตามหลักกฎหมายทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศนั่นเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ Outer Space Treaty ต้องการที่จะเน้นย้ำให้เห็นว่า “รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศสำหรับกิจกรรมในอวกาศของรัฐ โดยรัฐจะไม่ยกข้ออ้างใด ๆ ขึ้นมาเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของตน”² ดังนั้นการพิจารณาหลักความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international responsibility) อันเนื่องมาจากการใช้ห้วงอวกาศหรือดาวเทียมตาม Outer Space Treaty ก็คือ การพิจารณาหลักความรับผิดชอบของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความรับผิดชอบระหว่างประเทศในสนธิสัญญา Outer Space Treaty กับความรับผิดชอบของรัฐในกฎหมายระหว่างประเทศก็คือสิ่งเดียวกัน ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย อันจะนำมาซึ่งการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในภายหลัง

4.1 Outer Space Treaty กับปัญหาความรับผิดชอบของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามมาตรา VI ของ Outer Space Treaty³ แล้วก็จะเห็นได้ว่า รัฐที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศตามที่สนธิสัญญานี้ได้กำหนดไว้ ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเป็นภาคีในสนธิสัญญานี้⁴ ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบหากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบระหว่างประเทศตามสนธิสัญญานี้ยังไม่ใช่ความรับผิดชอบเด็ดขาดหากแต่เป็นความรับผิดชอบโดยทั่วไป เนื่องจากความรับผิดชอบเด็ดขาดยังไม่ได้ถูกยอมรับว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศนั่นเอง

ดังนั้นหากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบตามหลักกฎหมายทั่วไปที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสนธิ

---

compliance with this Treaty shall be borne both by the international organization and by the States Parties to the Treaty participating in such organization

² รายละเอียดที่เกี่ยวข้องโปรดดู Preamble Outer Space Treaty

³ Article VI Outer Space Treaty

⁴ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 1979 มีรัฐทั้งหมด 91 รัฐที่เป็นภาคีของ Outer Space Treaty

สัญญา (Outer Space Treaty) เป็นสนธิสัญญาที่ได้วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ห้วงอวกาศของรัฐ (international responsibility) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่เกี่ยวข้องกับ “ความรับผิดชอบของรัฐ” เพื่อให้รัฐภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาต้องเคารพและปฏิบัติตาม แต่อย่างไรก็ตามสนธิสัญญานี้ก็ยังไม่ได้ระบุถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่แท้จริงของความรับผิดมากนัก ดังจะเห็นได้จากสนธิสัญญานี้เพียงแต่ระบุหลักเกณฑ์ไว้เป็นการกว้าง ๆ ว่า “รัฐภาคีของสนธิสัญญาจะต้องเคารพและยอมรับในหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (shall bear international responsibility) หากเกิดความเสียหายขึ้นเท่านั้น”

อาจกล่าวได้ว่า Outer Space Treaty เป็นสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นมาจากการประมวลกฎหมายอวกาศที่อยู่ในรูปของกฎหมายจารีตประเพณีเข้ามาไว้ด้วยกัน เนื่องจากสังคมนระหว่างประเทศในขณะนั้นไม่สามารถที่จะรอให้กฎหมายจารีตประเพณีก่อตัวขึ้นมาเป็นกฎหมายอวกาศตามขั้นตอนและวิธีการของการเกิดกฎหมายจารีตประเพณีโดยทั่วไปได้ ด้วยเหตุนี้เองสังคมนระหว่างประเทศจึงจำเป็นต้องหันมาใช้กลไกของกฎหมายระหว่างประเทศอื่นเพื่อสร้างและรวบรวมหลักเกณฑ์ของกฎหมายอวกาศขึ้นมาในรูปของสนธิสัญญา (Conventional Law) อันจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้สังคมนระหว่างประเทศสามารถที่จะสนองตอบต่อความจำเป็นของนานาชาติได้ (ในลักษณะที่กฎหมายจารีตประเพณีไม่สามารถที่จะกระทำได้)⁴ ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมาข้างต้นสังคมนระหว่างประเทศจึงได้สร้างกฎหมายอวกาศขึ้นมาในรูปของสนธิสัญญา (Conventional Law) ซึ่งก็คือ Outer Space Treaty นั่นเอง แต่ด้วยความจำเป็นและความเร่งรีบ สังคมนระหว่างประเทศซึ่งประกอบไปด้วยรัฐต่าง ๆ จึงได้วางรูปแบบของ Outer Space Treaty ไว้เป็นการกว้าง ๆ โดยถือว่าสนธิสัญญานี้เป็นสนธิสัญญาหลักที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวางกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ห้วงอวกาศ ดวงจันทร์ และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า โดยมีอนุสัญญาเสริม⁵ เพื่อขยายแนวความคิดของสนธิสัญญาหลักให้กว้างขวางออกไปเช่น

-หลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบของรัฐก็จะมีอนุสัญญาที่ว่าด้วยความรับผิดระหว่างประเทศสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศ (Liability Convention)⁶

⁴ จตุรงค์ ธีระวัฒน์ “กฎหมายอวกาศ,” วิชาการฐานกฎหมายระหว่างประเทศ 1 (หน้า 680), โครงการบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อัสสัมชัญ), พ.ศ. 2535, หน้า 14.

⁵ จตุรงค์ ธีระวัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁶ Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects

-หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับเรื่องของการช่วยเหลือและการส่งกลับนักบินอวกาศก็จะมีข้อตกลงที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและการส่งกลับนักบินอวกาศ (Rescue Agreement)⁷

-หลักเกณฑ์เรื่องการจดทะเบียนเพื่อระบุถึงรายละเอียดของวัตถุโคจรในอวกาศก็จะมีอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศ (Registration Convention)⁸ เป็นต้น

ดังนั้นเราจึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า Outer Space Treaty เป็นสนธิสัญญาที่จะต้องถูกนำมาขยายความโดยอนุสัญญาเสริม(หลักการ)เพื่อที่จะทำให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดไว้ในสนธิสัญญาหลักมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ (responsibility) ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา VI ของสนธิสัญญาดังกล่าว ที่จำเป็นจะต้องอาศัยรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศเข้ามาช่วยขยายแนวความคิด (ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐ) เพื่อที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามจนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายว่ายังไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ เพื่อที่จะช่วยผลักดันให้รัฐที่เป็นภาคีของ Outer Space Treaty แต่ไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาเหล่านี้เข้ามาร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ใน Outer Space Treaty ขาดตอนลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยที่เป็นภาคีของ Outer Space Treaty แต่ไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาเสริมหลักการของสนธิสัญญา (Outer Space Treaty) เหล่านี้

ดังนั้นเมื่อประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปในอวกาศ ประเทศไทยก็ต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศตามสนธิสัญญานี้ เนื่องจากการใช้ดาวเทียมของประเทศไทยถือว่าเป็นกิจกรรมในอวกาศ (outer space activities) ประเภทหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา VII อาจกล่าวได้ว่าเมื่อประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปในอวกาศ ประเทศไทยก็จะเกิดหน้าที่ขึ้นสองประการคือ 1. หน้าที่ที่ประเทศไทยในฐานะที่เป็นรัฐผู้ส่งจะต้องคอยดูแลและระมัดระวังไม่ให้ดาวเทียมของตนไปสร้างความเสียหายให้แก่รัฐอื่น และ 2. หน้าที่ที่ประเทศไทยจะต้องทำการชดเชยค่าสินไหมทดแทนหากเกิดความเสียหายขึ้น โดยประเทศไทยจะต้องกระทำการบางอย่างเพื่อชดเชยความเสียหายนั้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ทำให้เกิดความเสียหาย

เมื่อพิจารณาสนธิสัญญา Outer Space Treaty มาตรา VII แล้วก็จะเห็นได้ว่า หลังจากที่ประเทศไทยได้ส่งดาวเทียม “ไทยคม” ขึ้นไปโคจรในอวกาศ ประเทศไทยก็จะถือว่าเป็น “รัฐผู้ส่ง”

⁷ Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space

⁸ Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space

วัตถุโคจรในอวกาศตามที่ มาตรา VII ของ Outer Space Treaty ได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะการส่งนั้นจะ
ดำเนินการไปโดยบริษัทของเอกชนก็ตาม* ประเทศไทยจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบระหว่างประเทศ
สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมของประเทศไทย หากดาวเทียมหรือชิ้นส่วนของ
ดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นบนพื้นผิว
โลก (earth) ในอากาศ (air) หรือในห้วงอวกาศ (outer space) รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ
ก็ตาม⁹

แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่เราจะพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับควมรับผิดชอบ
ของประเทศไทยอันเนื่องมาจากการใช้ดาวเทียม สิ่งหนึ่งที่เราควรจะต้องยอมรับเสียก่อนก็คือ
ดาวเทียมไทยคมของประเทศไทยถือว่าเป็นวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศ (object)⁸ ประเภทหนึ่งตาม
ที่กำหนดไว้ในมาตรา VII ของ Outer Space Treaty ที่จัดอยู่ในกลุ่มของดาวเทียม (satellite) ซึ่ง
สาเหตุที่เราจะต้องยอมรับดังกล่าวก็เพราะจนกระทั่งถึงปัจจุบันเรายังไม่สามารถที่จะหาคำจำกัด
ความที่แน่ชัดของคำว่า “วัตถุโคจรในอวกาศ” ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำจำกัดความตามที่ปรากฏอยู่
ใน Liability Convention นั้น ก็ไม่ได้ทำให้เกิดความกระจ่างอะไรมากนัก เนื่องจากอนุสัญญา
ดังกล่าวเพียงแต่กล่าวว่า “วัตถุโคจรในอวกาศ (space object) ให้รวมถึงชิ้นส่วนประกอบอื่น ๆ
ของวัตถุโคจรในอวกาศเช่นเดียวกับยานเพื่อการส่งและส่วนประกอบอื่น ๆ ของมัน”¹⁰ (“space
object” includes component parts of a space object as well as its launch vehicle and parts
thereof.) (สาเหตุของการที่ Legal Sub-Committee ไม่ยอมรับนิยามศัพท์คำว่า “วัตถุโคจรในอวกาศ”
หรือ Space Object นั้น โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3 ที่ว่าด้วยเรื่องวัตถุโคจรในอวกาศ) ดังนั้นการ
ที่จะกำหนดหรือชี้ให้ชัดลงไปว่า สิ่งใดคือวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศหรือวัตถุโคจรในอวกาศหรือ
“space object” นั้น จึงจำเป็นที่จะต้องดูทั้งบทนิยามศัพท์ (definition) และลักษณะของการใช้งาน
ของวัตถุโคจรในอวกาศ รวมทั้งเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้วัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศ
หรือวัตถุโคจรในอวกาศมีรูปร่างแตกต่างกันออกไป หรือแม้กระทั่งเทียบเคียงกับร่าง Liability
Convention ที่เคยเสนอต่อ Legal Sub-Committee ในช่วงของการประชุมเพื่อร่างอนุสัญญาดังกล่าว

* บริษัทของเอกชนที่ดำเนินการส่งดาวเทียมไทยคมของประเทศไทย

⁹ State Party fo the Treaty....., is internationally liable for damage .....on the earth, in air
or in outer space, including the moon and other celestial bodies

⁸ Each State.....launches or procures the launching of and object into Outer Space

¹⁰ โปรดดู Article I Liability Convention

ที่ว่า “วัตถุโคจรในอวกาศหรือ Space Object หมายถึง วัตถุหรือเครื่องมือที่ถูกออกแบบมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มันเคลื่อนตัวไปในอวกาศ”¹¹

ดังนั้นเมื่อเราพิจารณาความหมายของคำว่า “วัตถุโคจรในอวกาศ” ในร่างของอนุสัญญาดังกล่าวแล้วก็จะเห็นได้ว่าลักษณะของวัตถุโคจรในอวกาศนั้นอย่างน้อยจะต้องมีองค์ประกอบของการเคลื่อนตัวไปในอวกาศ ซึ่งก็แสดงให้เห็นได้ว่าวัตถุประสงค์หลักอันเป็นพื้นฐานของความหมายของคำว่า “วัตถุโคจรในอวกาศ” ตามอนุสัญญานี้ก็คือดาวเทียม (satellite) และยานอวกาศ (spacecraft) นั่นเอง ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าดาวเทียมไทยคมของประเทศไทยเป็นวัตถุโคจรในอวกาศ หรือ space object หรือไม่ ดังนั้นถ้าหากความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้น (หรือมีสาเหตุ) มาจากดาวเทียมไทยคมของประเทศไทย ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบและจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั่นเอง

นอกจากดาวเทียมไทยคมของประเทศไทยจะเป็นวัตถุโคจรในอวกาศแล้ว ชิ้นส่วนต่าง ๆ หรือส่วนประกอบอื่น ๆ ของดาวเทียมของประเทศไทย (component parts) เช่น แผงพลังงานแสงอาทิตย์ ระบบจรวดระเบิด หรือยานเพื่อการส่งก็รวมอยู่ในความหมายของคำว่า วัตถุโคจรในอวกาศ ตาม Liability Convention ด้วย และยิ่งไปกว่านั้น ความหมายของคำว่าวัตถุโคจรในอวกาศยังน่าที่จะรวมไปถึง

1. วัตถุโคจรที่หมดอายุการใช้งานแล้ว หรือวัตถุโคจรที่ไม่สามารถจะควบคุมทิศทางได้อีกต่อไป¹² ในกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐเจ้าของวัตถุโคจรในอวกาศยังคงมีอำนาจรัฐ (jurisdiction) เหนือวัตถุโคจรเหล่านั้น ดังนั้นรัฐดังกล่าวจึงยังคงที่จะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศหากความเสียหายเกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศของตน แม้ว่ามันจะหมดอายุการใช้งานหรือไม่สามารถควบคุมทิศทางได้อีกต่อไปแล้วก็ตาม¹³

2. วัตถุโคจรที่ระเบิด (explosion) หรือถูกชน (collision) หรือถูกทำลายจนเสียหายทำให้เกิดเศษชิ้นส่วนกระจัดกระจายไปในอวกาศ ในกรณีนี้รัฐผู้ส่งวัตถุโคจรในอวกาศนั้นก็ยังคงที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากเศษชิ้นส่วนที่แตกสลายออกมาจากวัตถุโคจรในอวกาศ แม้ว่าวัตถุโคจรดังกล่าวจะถูกทำลายจนเสียหายหรือแตกสลายไปแล้วก็ตาม¹⁴

¹¹ โปรดดู Hungarian draft convention in Article I (3), U.N. Doc. A/AC. 105/C.2/L.10 และ Belgian draft Convention in Article I (b), U.N. Doc. A/AC. 105/C.2/L.7

¹² รายละเอียดโปรดดู Bruce A. Hurwitz, State Liability for Outer Space Activities, P.24.

¹³ Bruce A. Hurwitz, State Liability for Outer Space Activities, P.24.

¹⁴ Ibid, P.24.

ดังนั้นถ้าหากดาวเทียมของประเทศไทยเข้าลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้น (คือ ดาวเทียมของประเทศไทยที่หมดอายุการใช้งานหรือไม่สามารถควบคุมทิศทางได้อีกต่อไป หรือ ระเบิดหรือถูกชนจนเสียหาย) ผู้เขียนมีความเห็นว่าประเทศไทยก็จะต้องเข้ามารับผิดชอบค่าใช้จ่ายสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น ถ้าหากดาวเทียมไทยคมหรือชิ้นส่วนของดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐอื่น

จะเห็นได้ว่าแม้ Outer Space Treaty และ Liability Convention จะไม่มีบทนิยามศัพท์ที่แน่นอนของคำว่าวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศหรือวัตถุโคจรในอวกาศ แต่คำนิยามดังกล่าวก็ควรที่จะต้องถูกตีความให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ได้รับความเสียหาย เพื่อที่จะทำให้เกิดความสอดคล้องกับแนวความคิดทั่วไปของ Outer Space Treaty ที่ว่า “รัฐทั้งหลายที่ใช้ห้วงอวกาศจะต้องใช้ห้วงอวกาศเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ ทั้งนี้เพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือกรณีพิพาทระหว่างรัฐขึ้น”นั่นเอง

4.2 อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศกับปัญหาความรับผิดชอบของประเทศไทย

อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศเป็นอนุสัญญาที่เกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของรัฐต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะวางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐอื่นเนื่องมาจากความเสียหายที่มีสาเหตุมาจากการใช้วัตถุโคจรในอวกาศ (space object) และเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นมาจากความขัดแย้ง (conflict) ระหว่างรัฐที่ใช้วัตถุโคจรในอวกาศกับรัฐที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุโคจรในอวกาศ

Liability Convention ถือว่าเป็นอนุสัญญาเฉพาะอนุสัญญาแรกที่ได้ระบุถึงข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ (liability) ในขอบเขต (area) ของกฎหมายมหาชน (public law) และถือว่าเป็นอนุสัญญาแรกที่ได้นำเอาหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้กับรัฐ¹⁵ โดยกำหนดให้รัฐผู้ส่งวัตถุโคจรในอวกาศ (launching state) หรือรัฐซึ่งดินแดน (territory) หรือรัฐที่ให้อุปกรณ์ต่าง ๆ (facilities) ที่ใช้ในการส่งวัตถุโคจรในอวกาศจะต้องรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อรัฐอื่น ๆ สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นบนพื้นโลก (earth)¹⁶ ในอวกาศ (air space)¹⁷

¹⁵ รายละเอียดที่เกี่ยวข้อง โปรดดูบทที่ 3

¹⁶ Article II Liability Convention

¹⁷ Article II Liability Convention (aircraft in flight)

หรือในห้วงอวกาศ (outer space) หรือต่อบุคคลหรือต่อนิติบุคคลของรัฐอื่น ไม่ว่าความเสียหายนั้น จะเกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศเอง หรือเกิดขึ้นมาจากชิ้นส่วนอันเป็นส่วนประกอบอื่น ๆ ของมัน¹⁸

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาฉบับนี้ (Liability Convention) ดังนั้นประเทศไทยจึงยังไม่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ (ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international liability) สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศ) ตามที่ Liability Convention กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังคงที่จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ตามที่ได้ถูกกำหนดไว้ใน Liability Convention ถ้าหากหลักเกณฑ์เหล่านั้นสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ถูกกำหนดไว้ใน Outer Space Treaty แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญานี้ก็ตาม เนื่องจาก Outer Space Treaty เป็นสนธิสัญญาที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้เป็นสนธิสัญญาหลักที่วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ห้วงอวกาศ โดยมี Liability Convention เป็นอนุสัญญาเสริมในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ใน Liability Convention จะมีแนวความคิดอันเป็นพื้นฐานในการกำหนดความรับผิดชอบเช่นเดียวกับสนธิสัญญาแม่บทหรือ Outer Space Treaty ดังนั้นถ้าหากบทบัญญัติใดที่ปรากฏอยู่ใน Liability Convention เป็นบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเดียวกันกับ Outer Space Treaty แล้ว รัฐที่เป็นภาคีสมาชิกของ Outer Space Treaty (แต่ไม่ได้เป็นภาคีของ Liability Convention) ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามด้วย หรือถ้าหากบทบัญญัติใดใน Liability Convention เป็นบทบัญญัติที่เกิดขึ้นมาจากกฎหมายจารีตประเพณี (customary law) รัฐทั้งหลายก็ต้องปฏิบัติตามแม้ว่าตนจะไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญานี้ก็ตาม ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ห้วงอวกาศและเป็นประเทศที่เป็นภาคีของสนธิสัญญาฉบับนี้ ประเทศไทยก็ต้องอาศัยแนวความคิดตาม Liability Convention มาประกอบกับแนวความคิดตาม Outer Space Treaty เพื่อที่จะนำเอาแนวความคิดดังกล่าวมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อที่จะพิจารณาระบบของความรับผิดชอบของประเทศไทย อันจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดความรับผิดชอบของประเทศไทยในอนาคต (รายละเอียดที่เกี่ยวกับการปรับใช้ Liability Convention จะกล่าวไว้ในส่วนต่อไป)

¹⁸ Article I, II, III, Liability Convention

4.8 ความหมายของคำว่ารัฐผู้ส่งกับปัญหาความรับผิดของประเทศไทย

สำหรับความหมายของรัฐผู้ส่งที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทยนั้น Outer Space Treaty ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “รัฐภาคีแต่ละรัฐตามสนธิสัญญานี้ที่ส่ง (launches) หรือช่วยจัดหา (procures) เพื่อการส่งวัตถุโคจรขึ้นไปในอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ และรัฐซึ่ง ดินแดน (territory) หรือรัฐที่อำนวยความสะดวก (facility) ในการส่งจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (international liable) สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรัฐภาคีอีกรัฐหนึ่งตามสนธิสัญญา หรือบุคคลธรรมดา (natural) หรือนิติบุคคล (juridical person) อันเนื่องมาจากวัตถุเช่นนั้นหรือส่วนประกอบอื่น ๆ (component part) ของมัน บนพื้นผิวโลกหรือในอวกาศ (air) หรือในห้วงอวกาศ (outer space) รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า”¹⁹ ดังนั้นคำว่ารัฐที่ส่งวัตถุโคจรขึ้นไปในอวกาศจึงหมายความตั้งแต่ รัฐที่ส่งจริง รัฐที่จัดหาเพื่อการส่งวัตถุโคจรในอวกาศ รัฐที่ให้ใช้ดินแดน และรัฐที่ให้ความสะดวกในการจัดส่ง” โดยรัฐดังกล่าวถือว่าเป็นรัฐที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศในฐานะที่เป็นรัฐผู้ส่งวัตถุโคจรขึ้นไปในอวกาศตามสนธิสัญญาฉบับนี้

จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่ารัฐที่ส่งวัตถุโคจรขึ้นไปในอวกาศตามสนธิสัญญาฉบับนี้มีความหมายที่กว้างขวางมาก เนื่องจากความหมายของคำว่ารัฐผู้ส่งได้รวมเอารัฐที่ดำเนินการส่งจริง รัฐที่จัดหาเพื่อการส่ง รัฐเจ้าของดินแดน และรัฐที่อำนวยความสะดวกเข้าไว้ด้วยกัน

ยกตัวอย่างเช่นในกรณีของการส่งวัตถุโคจรในอวกาศของประเทศไทย ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย โดยประเทศไทยได้จ้างหรือเสนอให้บริษัทของประเทศฝรั่งเศสส่งดาวเทียมให้กับประเทศไทย โดยใช้สถานที่ที่ตั้งอยู่ในประเทศออสเตรเลีย จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้รัฐผู้ส่งจะมีสามรัฐ แต่ถ้การส่งในครั้งนี้ใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องมือ(ที่ใช้ในการส่ง)เป็นของประเทศญี่ปุ่น รัฐผู้ส่งก็จะเพิ่มขึ้นเป็นสี่รัฐโดยทันที อันได้แก่ ประเทศไทย ฝรั่งเศส ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่น สาเหตุที่ Outer Space Treaty ต้องกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพราะสนธิสัญญาฉบับนี้ต้องการที่จะกระจายความรับผิดให้กับรัฐต่าง ๆ เนื่องจากถ้าหากมีรัฐที่รวมอยู่ในประเภทของรัฐ

¹⁹ Article VII Each State Party to the Treaty that launches or procures the launching of an object into outer space, including the moon and other celestial bodies, and each State Party from whose territory or facility an object is launched, is internationally liable for damage to another State Party to the Treaty or to its natural or juridical persons by such object or its component parts on the earth, in air or in outer space, including the moon and other celestial bodies

ผู้ส่งมากเท่าใด ผู้เสียหายก็จะได้รับประโยชน์จากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นในกรณีของดาวเทียมไทยคมของประเทศไทย ประเทศไทยก็ถือว่าเป็นรัฐผู้ส่งที่อยู่ในรูปของรัฐที่จัดหาหรือให้ความสะดวกในการส่ง (ที่อาจจะยกเว้นความรับผิดชอบได้ถ้าหากประเทศไทยได้ทำสัญญากับรัฐผู้ส่งจริงว่าจะไม่ขอรับผิดชอบหากเกิดความเสียหายขึ้นในระหว่างการส่ง) แต่ถ้าหากในอนาคตประเทศไทยจะเป็นรัฐผู้ส่งเสียเอง ประเทศไทยก็จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่ออย่างเต็มตัวในฐานะที่เป็นรัฐผู้ส่งจริง ๆ ที่จะต้องรับผิดชอบต่อตาม Outer Space Treaty

4.4 ประเภทของความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมที่ประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา VII ของ Outer Space Treaty ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐที่เป็นผู้ส่งวัตถุขึ้นไปโคจรในอวกาศไว้ว่า รัฐภาคีสถิตตามสนธิสัญญาที่ได้ส่งวัตถุขึ้นไปโคจรในอวกาศจะต้องรับผิดชอบต่อระหว่างประเทศสำหรับ “ความเสียหาย” (damage) ที่เกิดขึ้น..... ต่อรัฐอื่น* ดังนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐภาคีสถิตตามสนธิสัญญานี้ก็ต้องรับผิดชอบต่อ หากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหาย (damage) ขึ้น แต่อย่างไรจะถือว่าเป็น “ความเสียหาย” หรือ “damage” ตามสนธิสัญญานี้ หรือความเสียหายตามสนธิสัญญานี้หมายถึงอะไร จนกระทั่งปัจจุบันคำตอบของปัญหาดังกล่าวก็ยังคงไม่มีความชัดเจน เนื่องจากสนธิสัญญานี้ไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าความเสียหายหรือ damage เอาไว้**

ดังนั้นการวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเสียหาย (damage) ตามที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญานี้ (Outer Space Treaty) จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวความคิด(ของความเสียหาย) ตามที่ปรากฏอยู่ใน Liability Convention (แม้ว่าเราจะไม่ได้เป็นภาคีสถิตตามสนธิสัญญานี้ก็ตาม) เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการอธิบายความหมายของคำว่า “ความเสียหาย” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

* Each State Parties to Treaty ....., is international liable for damage to another state

** อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ Outer Space Treaty ไม่นิยามความหมายของคำว่า ความเสียหาย หรือ damage เอาไว้ในสนธิสัญญานี้ก็เพราะว่า ผู้ร่างสนธิสัญญานี้มีความคิดที่จะร่าง Liability Convention แล้วนำเอาคำนิยามของคำว่าความเสียหาย หรือ damage ไปใส่ไว้ใน Liability Convention (หลังจากที่รัฐต่าง ๆ ได้เข้ามาลงนามใน Outer Space Treaty เรียบร้อยแล้ว)

* (a) The term “damage” means loss of life, personal injury or other impairment of health; or loss of or damage to property of States or of persons, natural or juridical or property of international intergovernmental organizations;

ซึ่งเมื่อเราพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ของ Outer Space Treaty* และ Liability Convention แล้วก็จะเห็นได้ว่า ความเสียหาย (damage) ตามสนธิสัญญานี้น่าจะหมายถึง

1. การเสียชีวิต การบาดเจ็บของบุคคล หรือการเสียสุขภาพในลักษณะอื่นใด** หรือ
2. การสูญเสียหรือการเสียหายของทรัพย์สินของรัฐ หรือของบุคคล ไม่ว่าจะ เป็นของบุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือองค์การระหว่างประเทศก็ตาม***

ดังนั้นถ้าหากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิด “ความเสียหาย” (damage) เหล่านี้ขึ้น ประเทศไทยก็จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ซึ่งเราอาจจะแบ่งลักษณะและประเภทของความเสียหายตามสนธิสัญญานี้ได้เป็น 2 ประเภทคือ

4.4.1 ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประชาชนของรัฐอื่น

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้แก่ การบาดเจ็บของบุคคล (injury) ทั้งหมด ไม่ว่าจะ อาการบาดเจ็บนั้นจะเกิดขึ้นกับร่างกายที่สามารถมองเห็นได้ (harmful physical) หรืออาการบาดเจ็บที่มีผลต่อจิตใจ (psychopathological consequences) ที่เราไม่สามารถมองเห็นได้ก็ตาม อาการบาดเจ็บดังกล่าวก็ถือว่าเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทั้งสิ้น สรุปก็คือความหมายของคำว่าความเสียหายต่อมนุษย์ตามสนธิสัญญานี้จึงน่าจะหมายถึงอาการบาดเจ็บของบุคคล (injury) ทั้งหมด ไม่ว่าจะอาการบาดเจ็บดังกล่าวจะอยู่ในขั้นที่เรียกว่าร้ายแรงจนทำให้เกิดการสูญเสียชีวิต (loss of life) หรืออยู่ในระดับธรรมดาที่เรียกว่าอาการบาดเจ็บโดยทั่วไป (personal injury) หรือการเสียสุขภาพอื่นใด (impairment of health) ที่มีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของประชาชน

นอกจากนั้นความหมายของคำว่า “ความเสียหาย” ตามสนธิสัญญานี้ยังหมายความรวมถึง -ความเสียหายทางตรง (direct damage) อันได้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม หรือเศษชิ้นส่วนของดาวเทียมตกลงมายังพื้นโลกจนทำให้แขนขาหักหรือพิการ (จะเห็นได้ว่าความเสียหายดังกล่าวมีลักษณะของอาการบาดเจ็บทางร่างกาย (physical injury)) หรือ

---

*ในสนธิสัญญาอวกาศหรือ Outer Space Treaty ไม่ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่า “ความเสียหาย” เอาไว้ในสนธิสัญญา เพียงแต่บอกว่ารัฐที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น รัฐดังกล่าวจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่คำนิยามของคำว่าความเสียหายไปปรากฏอยู่ในมาตรา I ของ Liability Convention

** loss of life, personal injury or other impairment of health

*** loss of or damage to property of States or of persons, natural or juridical or property of international intergovernmental organizations

-ความเสียหายทางอ้อม (indirect damage) อันได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากกัมมันตภาพรังสี (radiation) หรือโรคที่เกิดขึ้นมาจากสารเคมี (chemical) หรือมลพิษ (pollution) หรือโรคที่มีผลต่อจิตใจ²⁰ ที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมหรือวัตถุโคจรในอวกาศของรัฐผู้ส่งด้วย (รายละเอียดที่เกี่ยวข้องโปรดดูบทที่ 3 หัวข้อความเสียหาย)

4.4.2 ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินของรัฐอื่น

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินหมายถึง ความเสียหายที่ทำให้ทรัพย์สินนั้นพังทลายสูญหายไปหรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเสียหายจนไม่สามารถที่จะใช้งานได้อีกต่อไป หรือความเสียหายนั้นอาจจะทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวไม่สามารถที่จะใช้งานได้อย่างเหมาะสมก็ได้

นอกจากนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินยังรวมถึงผลของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา (อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นด้วย)^{*} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐผู้ส่งจะต้องรับผิดชอบทั้งความเสียหายทางตรงที่เกิดขึ้นโดยทันที และความเสียหายทางอ้อมที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต เช่น ความเสียหายอันเนื่องมาจากการสูญเสียเวลา ความเสียหายอันเนื่องมาจากการที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย ความเสียหายอันเนื่องมาจากการขาดผลกำไร หรือความเสียหายอันเนื่องมาจากธุรกิจที่ได้รับความเสียหาย²¹ เป็นต้น

ดังนั้นถ้าหากดาวเทียมของประเทศไทยตกลงมาและก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ไม่ว่าจะความเสียหายดังกล่าวจะเป็นความเสียหายทางตรงเช่น ดาวเทียมตกลงมาแล้วทำให้ผู้คนบาดเจ็บล้มตาย ทรัพย์สินเสียหาย หรือความเสียหายทางอ้อมเช่น ประชาชนของรัฐอื่นได้รับอันตรายจากกัมมันตภาพรังสี ประเทศไทยก็จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายดังกล่าว

นอกจากความเสียหายดังกล่าวจะหมายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และทรัพย์สินแล้ว ความเสียหายดังกล่าวยังรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับดาวเทียมดวงอื่นในกรณีที่ดาวเทียมของประเทศไทยไปชนกับดาวเทียมของประเทศอื่นด้วย ดังนั้นประเด็นเรื่องการประเมินค่าของความเสียหาย (damage) หรือความสูญเสีย (loss) ยังคงเป็นอีกประเด็นที่ประเทศไทยควรที่จะต้อง

²⁰ W.F. Foster, "The Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects," footnote 63,64,65,66, P. 155-160, โปรดดู B.A. Hurwitz, State Liability for Outer Space Activities, P 12-20.

^{*} delay damage หรือความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

²¹ B.A. Hurwitz, State Liability for Outer Space Activities, P.15.

ตระหนักถึง เพราะโดยปกติแล้วในกรณีที่ดาวเทียมเกิดการชนกัน ประเด็นเรื่องมูลค่าของดาวเทียม จะถูกนำมาพิจารณาเป็นลำดับแรก (ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั่นเอง) แต่อย่างไรก็ตามนอกจากประเด็นเรื่องมูลค่าของดาวเทียมที่จะต้องนำมาพิจารณาแล้ว ประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายในกรณีที่จะต้องสูญเสียประโยชน์หรือรายได้ไป^{*} หรือประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายในกรณีที่จะต้องส่งดาวเทียมดวงใหม่ขึ้นไปก็ควรที่ประเทศไทยจะต้องนำมาพิจารณาด้วย แต่อย่างไรก็ตามก็มีนักกฎหมายระหว่างประเทศบางท่านเห็นว่า ประเด็นเรื่องระดับของความรับผิดชอบและค่าใช้จ่ายในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ดาวเทียมเสียหายนั้น ควรที่จะต้องมีการเจรจาหรือเรียกร้องเป็นการภายใน²²

4.5 ระบบของความรับผิดชอบที่ประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบอันเนื่องมาจากดาวเทียม

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เป็นภาคีตาม Liability Convention ดังนั้นประเทศไทยจึงยังไม่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ใด ๆ (ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบระหว่างประเทศสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศ) ตามที่ Liability Convention ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศตามที่ Outer Space Treaty ได้กำหนดไว้ เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าไปเป็นภาคีของสนธิสัญญาดังกล่าว ดังนั้นถ้าหากประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปโคจรในอวกาศแล้วดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามสนธิสัญญานี้ แต่อย่างไรก็ตามประเภทของความรับผิดชอบที่ประเทศไทยจะต้องเข้ามารับผิดชอบนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป ในปัจจุบันนานาชาติเห็นตรงกันว่า หากวัตถุโคจรในอวกาศของรัฐใดก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นบนพื้นโลกหรือเกิดขึ้นกับอากาศยานในขณะที่กำลังบิน²³ รัฐนั้นก็ต้องเข้ามารับผิดชอบที่ต่อเมื่อความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากความผิดของตน

ดังนั้นในอนาคตถ้าหากประเทศไทยจะต้องเข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญา กล่าวคือประเทศไทยจะต้องรับ

* เช่น ในกรณีที่ไม่ได้ใช้ดาวเทียมดวงนั้นกระทำการของรัฐเช่นถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์หรือโทรศัพท์

²² B.A. Hurwitz, State Liability for Outer Space Activities, P.34.

²³ รายละเอียดโปรดดู บทที่ 3 และ Article II Liability Convention

ผิดอย่างเด็ดขาด (absolute liability) ในความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมของประเทศไทย หากความเสียหายดังกล่าวเข้าหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ดาวเทียมของประเทศไทยตกลงมาสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นบนพื้นผิวโลก เช่น ตกลงมายังพื้นดิน ใต้ดิน มหาสมุทร หรือ ทะเล เป็นต้น²⁴
2. ดาวเทียมของประเทศไทยตกลงมาชนกับอากาศยาน (aircraft) ในขณะที่กำลังบิน²⁵ ไม่ว่าจะอากาศยาน (aircraft)²⁶ นั้นจะเป็นอากาศยานของรัฐบาลหรือของเอกชนก็ตาม ตัวอย่างของอากาศยาน (aircraft) เช่น บอลลูน เครื่องบิน หรือเครื่องบิน เป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปบนอวกาศ แล้วต่อมาดาวเทียมของประเทศไทยตกลงไปยังประเทศจีนจนทำให้ประเทศจีนได้รับความเสียหาย (เช่นทำให้ผู้คนของประเทศจีนบาดเจ็บล้มตายเป็นหรือทรัพย์สินเสียหาย เป็นต้น) ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบอย่างเด็ดขาด (absolute liability) ถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นกับดินแดน(หรือบุคคล)หรือทรัพย์สินที่ตั้งอยู่บนพื้นผิวโลก (earth) หรือถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นกับอากาศยานในขณะที่กำลังบิน (aircraft in flight)²⁷

2. ประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบตามระบบของความรับผิดชอบที่อาศัยความผิด (liability based on fault) ก็ต่อเมื่อดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นในอวกาศ (outer space) เช่น ถ้าดาวเทียมของประเทศไทยโคจรไปชนกับดาวเทียมของประเทศญี่ปุ่น ประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดขึ้นมาจากความผิด (fault) ของดาวเทียมของประเทศไทย

สาเหตุที่เราจะต้องนำเอา “ทฤษฎีของความผิด” (fault)²⁸ มาใช้ในกรณีเช่นนี้ก็เพราะว่า สถานภาพในทางกฎหมายและความเป็นจริงของคู่กรณีทั้งสอง (ซึ่งก็คือรัฐกับรัฐ) นั้นเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศนั้นจำเป็นที่จะต้องยอมรับหรือจะต้องตระหนักและเข้าใจคืออยู่แล้วว่ากิจกรรมประเภทนี้เป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลใดที่จะ

²⁴ Liability Convention Article II

²⁵ Liability Convention Article II

²⁶ รายละเอียดที่เกี่ยวกับอากาศยาน โปรดดู ชลธ ว่องวัฒนาภิกุล, กฎหมายอวกาศ, ภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ 4 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2533

²⁷ Liability Convention Article II

²⁸ รายละเอียดที่เกี่ยวกับทฤษฎีความผิด โปรดดูบทที่ 2

ให้สิทธิประโยชน์แก่รัฐหนึ่งมากกว่าอีกรัฐหนึ่ง ซึ่งต่างกับความเสียหายที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกที่ผู้เสียหายไม่เคยตระหนักหรือไม่เคยคาดการณ์มาก่อนเลยว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นกับตน

ดังนั้นถ้าหากดาวเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ดาวเทียมหรือวัตถุโคจรในอวกาศของรัฐอื่น ประเทศไทยก็จะต้องรับผิดชอบเท่าที่ความเสียหายนั้น (เมื่อผ่านการพิสูจน์แล้ว) เกิดขึ้นมาจากความผิดของประเทศไทยหรือเกิดขึ้นมาจากเอกชนหรือบุคคล ผู้ซึ่งประเทศไทยจะต้องเข้ามารับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ของความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นในอวกาศ (outer space) โดยไม่มีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นบนพื้นโลก (earth) หรือในชั้นบรรยากาศ (air space) * เลข²⁹

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นมาจากการใช้ดาวเทียม หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากภาระการพิสูจน์ (burden of proof) (ในกรณีที่จะต้องพิสูจน์ว่า รัฐใดเป็นฝ่ายที่กระทำความผิดหรือเป็นฝ่ายที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อตามทฤษฎีของความผิด “fault”) ประเทศไทยจึงควรที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

1. ไม่ละทิ้งโดยเจตนาซึ่งดาวเทียมที่กำลังใกล้จะหมดอายุการใช้งาน (หรือดาวเทียมที่ยังสามารถใช้งานได้) ในขณะที่ยังมีเทคโนโลยีที่สามารถจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับดาวเทียมดังกล่าว
2. ควรที่จะดำเนินการเคลื่อนย้ายหรือถ่ายเทดาวเทียมที่ไม่สามารถใช้งานได้ออกไปจากวงโคจรหรือนำดาวเทียมดังกล่าวลงมายังพื้นโลก
3. พยายามที่จะรักษาหรือคงไว้ซึ่งระยะห่าง (spacing) ระหว่างดาวเทียมที่อยู่ในวงโคจร Geostationary Orbit หรือดาวเทียมที่อยู่ในวงโคจรอื่นใด
4. แข็งหรือพยายามที่จะแจ้งให้รัฐอื่น ๆ ทราบถึงความบกพร่อง หรือความเสียหายที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้นมาจากดาวเทียมของตน³⁰

---

* ปัจจุบันขอบเขตระหว่างอากาศและอวกาศยังคงไม่มีความแน่ชัด ด้วยเหตุนี้เองผู้ที่ร่าง Liability Convention จึงกำหนดความรับผิดชอบของรัฐผู้ส่ง (ในกรณีของความรับผิดชอบเด็ดขาด) ว่า “ความเสียหายที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับอากาศยานในระหว่างทำการบิน” แทนที่จะใช้คำว่า “ความเสียหายเกิดขึ้นในอากาศกับอวกาศ”

²⁹ Article III Liability Convention

³⁰ H.A. Baker, “Liability for Damage Caused in Outer Space by Space Refuse,” P. 221.

5. ไม่ปฏิเสธที่จะกำจัดหรือเคลื่อนย้ายดาวเทียมที่หมดอายุการใช้งาน หรือกำลังใกล้จะหมดอายุการใช้งานออกไปจากวงโคจร

ดังนั้นถ้าหากประเทศไทยเข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามที่อนุสัญญานี้ได้กำหนดไว้ ซึ่งผลที่ตามมาจะมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในแง่บวกนั้นก็คือประเทศไทยจะได้รับการยอมรับจากรัฐต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว เนื่องจากรัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญานี้พยายามที่จะชักชวนให้รัฐต่าง ๆ เข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญานี้มากยิ่งขึ้น อันจะทำให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญามีผลใช้บังคับกับรัฐอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่เป็นภาคีของ Outer Space Treaty อยู่แล้ว)

ซึ่งสาเหตุที่รัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญานี้* ต้องการที่จะชักชวนให้รัฐอื่น ๆ เข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวก็เพราะรัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้เกรงว่าวัตถุโคจรในอวกาศของรัฐอื่น ๆ (รัฐนอกอนุสัญญา) จะตกลงมาสร้างความเสียหายให้กับตน (จนในที่สุดทำให้เกิดปัญหาเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทน) เนื่องจากรัฐที่เป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ต่างตระหนักว่า ในปัจจุบันรัฐต่าง ๆ พยายามที่จะส่งวัตถุโคจรขึ้นไปบนอวกาศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งดาวเทียมเพื่อการสื่อสารโทรคมนาคม** ที่รัฐต่าง ๆ พยายามที่จะรีบส่งขึ้นไปเพื่อจองตำแหน่ง (slot) ในวงโคจร ด้วยความรีบร้อนนี้เองที่ทำให้การส่งวัตถุโคจรในอวกาศเกิดความบกพร่อง หรือกระทำการลัดขั้นตอนจนทำให้เกิดปัญหาขึ้น³¹

ประกอบกับในปัจจุบันบริษัทผู้ผลิตวัตถุโคจรในอวกาศพยายามที่จะลดต้นทุนในการผลิตเพื่อที่จะทำให้ดาวเทียมของตนมีราคาต่ำลงและขายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการลดต้นทุนในการผลิตนี้เองที่ทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ เกิดความบกพร่อง ประกอบกับบริษัทผู้ผลิตวัตถุโคจรในอวกาศพยายามที่จะนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ (โดยการคิดค้นและพัฒนาอุปกรณ์ของตน) แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีบางกรณีและเทคโนโลยีเหล่านั้นยังพัฒนาไม่ถึงขั้นที่เรียกว่าสมบูรณ์จนสามารถที่จะแน่ใจได้ว่าความเสียหายจะไม่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้กิจกรรมในอวกาศเริ่มประสบความล้มเหลวมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากความเสียหายของจรวดที่ใช้ในการส่งดาวเทียมของประเทศจีนในปัจจุบัน

* จนกระทั่งถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 1989 มีรัฐที่เข้าไปเป็นภาคีใน Liability Convention โดย การ ratification, accession และ succession จำนวน 74 รัฐ

** ดังเช่นที่ประเทศจีนกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน

³¹ รายละเอียดที่เกี่ยวข้องโปรดดู ปราโมทย์ เดชะอำไพ, “นาซ่าเทคโนโลยี,” วารสารวันสื่อ สารแห่งชาติ 2537 หน้า 56 - 62

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้รัฐที่เป็นภาคีของ Liability Convention พยายามที่จะเรียกร้องให้รัฐอื่น ๆ เข้ามาเป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้มากยิ่งขึ้น เพราะการเข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวจะทำให้ระบบของความรับผิดชอบในอนุสัญญาที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศ และความรับผิดชอบในกฎหมายระหว่างประเทศแขนงนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตามถ้าประเทศไทยเข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว ประเทศไทยก็จะต้องมีภาระหน้าที่มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเราจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามที่อนุสัญญานี้ได้กำหนดไว้ไม่ว่าจะเป็น

-หลักความรับผิดชอบที่จะทำให้เราไม่สามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เนื่องจากหลักเกณฑ์นี้กำหนดให้รัฐจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น แม้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดขึ้นมาจากการกระทำที่ไม่มีเจตนาก็ตาม³²

-การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยไม่จำกัด เนื่องจากอนุสัญญานี้ไม่มีข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการจำกัดความรับผิดชอบ³³

-หลักความรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (jointly and severally liable)³⁴ ที่จะทำให้รัฐผู้ส่งทั้งหมดที่ได้ร่วมกันส่งจะต้องเข้ามารับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยที่รัฐผู้เรียกร้องสามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายเอาทั้งกับรัฐใดก็ได้

ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศไทยค่อนข้างที่จะเสียเปรียบ เนื่องจากเมื่อเราพิจารณาลักษณะทางกายภาพของการส่งดาวเทียมของประเทศไทยแล้วก็จะเห็นได้ว่า ประเทศไทย (ในปัจจุบัน) ยังไม่ได้เป็นรัฐผู้ส่งอย่างเต็มตัว เนื่องจากเราจำเป็นต้องซื้อดาวเทียมจากต่างประเทศและให้บริษัทที่รับจ้างส่งดาวเทียมของต่างประเทศอื่นส่งดาวเทียมให้กับประเทศของเรา ดังนั้นในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในช่วงของการส่ง (launching) หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นในช่วงที่ดาวเทียมกำลังปฏิบัติงานอยู่ภายในวงโคจร (in orbit) อันเป็นความผิดของบริษัทที่รับจ้างส่ง(ของต่างประเทศ) เหตุใดประเทศไทยจะต้องเข้ามารับผิดชอบเนื่องจาก

³² Article II Liability Convention

³³ Recognizing the need to elaborate effective international rules and procedures concerning liability for damage caused by space objects and to ensure, in particular, the prompt payment under the terms of this Convention of a **full and equitable measure of compensation to victims** of such damage.

³⁴ Article IV Liability Convention

ความเสียหายดังกล่าว(ที่เกิดขึ้น)ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความผิด (fault) ของประเทศไทย (เพราะอาจจะเป็นความผิดของบริษัทที่รับจ้างส่งหรือบริษัทที่ผลิตดาวเทียมที่ผลิตมาไม่ผิด) แต่ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบเนื่องจากกฎหมายถือว่าเราเป็น “รัฐผู้ส่ง”

ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ประเทศไทยค่อนข้างที่จะเสียเปรียบ แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากเราพิจารณาในแง่ของรัฐที่ได้รับความเสียหายแล้ว การเข้าไปเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวก็จะทำให้เราได้รับประโยชน์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากถ้าหากรัฐอื่นทำดาวเทียมมาตกในรัฐเรา รัฐนั้นก็จะต้องรับผิดชอบอย่างเด็ดขาดโดยทันทีและไม่สามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบได้ (ทำให้ข้ออ้างที่จะพิสูจน์ถึงเจตนาอันกระทำได้ยากขึ้น) ดังนั้นเพื่อความไม่ประมาทประเทศไทยจึงควรที่จะต้องรีบเตรียมตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

4.6 ความรับผิดชอบของประเทศไทยอันเนื่องมาจากการดำเนินงานของเอกชนใน

กิจกรรมอวกาศ

การกระทำของเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของรัฐในกิจกรรมด้านดาวเทียมอาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบได้ถ้ากิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสนธิสัญญา Outer Space Treaty ได้กำหนดไว้ว่า “รัฐภาคีตามสนธิสัญญานี้จะต้องมีความรับผิดชอบสำหรับกิจกรรมในอวกาศของรัฐ โดยไม่คำนึงว่ากิจกรรมนั้นจะดำเนินไปโดยหน่วยงานของรัฐบาล (government agencies) หรือไม่ใช่ตัวแทนของรัฐ (non-governmental entities) ก็ตาม³⁵ ดังนั้นถ้าหากประเทศไทยมอบหมายให้บริษัทของเอกชนดำเนินกิจกรรมในอวกาศแทนประเทศไทย แล้วในที่สุดดาวเทียมที่อยู่ในความควบคุมของบริษัทของเอกชนก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าวไม่สามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบได้

ยกตัวอย่างเช่น ถ้าประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปบนอวกาศแล้วมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ (เช่นกระทรวงคมนาคมหรือบริษัทของเอกชน) คอยติดตามดูแล (tracking) ดาวเทียมดวงนั้น หากต่อมาพบว่าดาวเทียมดวงนั้นตกลงมาสร้างความเสียหายให้แก่รัฐอื่น อันเกิดขึ้นมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ไม่ว่าจะเกิดขึ้นมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำก็ตาม) และไม่ว่าการกระทำนั้นจะเกิดขึ้นมาจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยทันทีที่ไม่สามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบได้

³⁵ Article VI, Outer Space Treaty

นอกจากนี้ความรับผิดชอบดังกล่าวยังครอบคลุมไปถึงกิจกรรมของประเทศไทยที่ดำเนินการโดยบริษัทของเอกชนที่รัฐจะต้องเข้ามาควบคุมกำกับดูแลด้วย ยกตัวอย่างเช่น บริษัทเอกชนที่ทำสัญญากับรัฐบาลเพื่อส่งดาวเทียมหรือทำกิจการโทรคมนาคม ในรูปของสัญญา BTO (Build-Transfer-Operate) โดยสัญญาดังกล่าวได้กำหนดให้เอกชนที่ส่งดาวเทียมจะต้องโอนกิจการดาวเทียมให้แก่รัฐเมื่อส่งดาวเทียมเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่รัฐก็ได้ให้สิทธิแก่บริษัทผู้จัดส่งในการบริหารกิจการดาวเทียมเพื่อหาผลกำไรหรือหาผลประโยชน์ทางการเงิน ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าผู้ที่ควบคุมดาวเทียมก็คือบริษัทของเอกชน ดังนั้นถ้าหากในระหว่างที่บริษัทของเอกชนควบคุมดาวเทียมอยู่นั้น ดาวเทียมเกิดตกลงมาสร้างความเสียหายให้แก่รัฐอื่น ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบไม่สามารถที่จะกล่าวอ้างได้ว่ากิจการดังกล่าวเป็นกิจการที่ดำเนินการโดยเอกชน หรือเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้อำนาจของบริษัทเอกชนเพื่อบอกปิดความรับผิดชอบ ดังนั้นประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบต่อโดยทันที เนื่องจากกิจกรรมในอวกาศเป็นกิจกรรมที่ต้องการความรับผิดชอบแบบเป็นพิเศษแตกต่างจากกิจกรรมตามธรรมดาโดยทั่วไป และความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากกิจกรรมประเภทนี้ก็เป็นความเสียหายที่ร้ายแรงที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากความเสียหายธรรมดา ดังนั้นกฎหมายจึงต้องกำหนดให้มีบุคคลที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อโดยทันทีซึ่งนั่นก็คือรัฐ ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการส่งดาวเทียมจะต้องกระทำไปในนามของรัฐ ไม่ว่าจะดาวเทียมดวงนั้นจะเป็นดาวเทียมของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม โดยรัฐจะต้องเป็นผู้ที่ไปทำการจดทะเบียนส่งดาวเทียมกับ ITU (เพื่อจองคลื่นความถี่และตำแหน่งในวงโคจร) แทนเอกชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือรัฐจะต้องไปทำการจดทะเบียนส่งดาวเทียมในนามของรัฐ ดังนั้นรัฐดังกล่าวจึงมี “อำนาจรัฐ” (Jurisdiction) เหนือดาวเทียมดวงนั้น* ถ้าหากดาวเทียมดวงนั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น รัฐที่เป็นเจ้าของดาวเทียมก็ต้องเข้ามารับผิดชอบต่อในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยรัฐดังกล่าวไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าดาวเทียมดวงนั้นเป็นดาวเทียมของเอกชน เนื่องจาก Outer Space Treaty ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำต่อหน่วยงานของตน แม้ว่าจะไม่ใช่ตัวแทนของรัฐดังกล่าวก็ตาม” (States Parties to the Treaty shall bear international responsibility for national activities in outer space, whether such activities are carried on by governmental agencies or by non-governmental entities.)³⁶

ดังนั้นถ้าหากกิจกรรมในอวกาศของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดมาจากรัฐหรือองค์การของเอกชน(ที่มีสัญชาติของรัฐก็ตาม) รัฐก็ต้องเข้ามารับ

* รายละเอียดที่เกี่ยวข้องโปรดดูอนุสัญญาที่ว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุโคจรในอวกาศ

³⁶ Outer Space Treaty Article VI

ผิดชอบคดีใช้กำลังใหม่ทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะถึงอย่างไรก็ตามรัฐก็ยังมีหน้าที่ในการดูแลควบคุมกำกับกิจการเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ตรงกับแนวความคิดของนักกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องการจะกำหนดให้รัฐจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น แม้ว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นจะเกินขอบอำนาจที่ให้ไว้ก็ตาม³⁷ อาจกล่าวได้ว่าบริษัทของเอกชนถือเสมือนหนึ่งเป็นองค์กรเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของรัฐตามกฎหมายภายใน (de jure official) ที่ทำกิจกรรมภายใต้คำสั่งของรัฐเพื่อปฏิบัติการกิจใดภารกิจหนึ่งที่ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งจากรัฐ

สาเหตุที่ Outer Space Treaty ต้องกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพราะว่า

1. โดยปกติแล้วรัฐไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ด้วยตนเองได้ แต่จะต้องผ่านตัวแทนของรัฐ ไม่ว่าจะตัวแทนของรัฐจะอยู่ในรูปของหน่วยงานของรัฐหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นเมื่อตัวแทนของรัฐก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นรัฐก็ควรที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อ

2. รัฐที่เข้ามาร่วมกันร่างสนธิสัญญาฉบับนี้คาดว่าในอนาคตจะมีการส่งดาวเทียมของรัฐโดยเอกชนมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้เองรัฐต่าง ๆ จึงต้องสร้างบทบัญญัติดังกล่าวขึ้นมาเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นมาภายหลัง เนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องความรับผิดชอบต่อรัฐที่เกี่ยวกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐยังไม่มี ความแน่นอน นักกฎหมายระหว่างประเทศมีความเห็นแตกต่างกันออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่ารัฐไม่ควรที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อ แต่ฝ่ายที่สองเห็นว่ารัฐควรจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเอกชนดังกล่าวกระทำการเพื่อรัฐ ด้วยเหตุนี้เองสนธิสัญญา Outer Space Treaty จึงต้องสร้างบทบัญญัติดังกล่าวขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งประเทศไทยก็จะต้องปฏิบัติตาม

4.7 ข้อจำกัดเรื่องความรับผิดชอบต่อประเทศไทยที่เกิดขึ้นมาจากการใช้ดาวเทียม

ความรับผิดชอบต่อรัฐอันเนื่องมาจากการใช้ดาวเทียมจะไม่นำไปใช้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับคนชาติ (nationals) ของตนเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ ประเด็นเรื่องการเรียกร้องความเสียหายเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการเรียกร้องความเสียหายระหว่างประเทศ³⁸ (international claim) ดังนั้นเมื่อเราพิจารณาภายใต้กฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ (general principles of

³⁷ โปรดคู Brownlie Ian., State Responsibility Part I, (Oxford: Clarendon Press), 1983, P. 450-504

³⁸ I.H. Ph. Diederisk-Vershoor, "Similarities with and Differences between Air and Space Law Primarily in the Field of Private International Law," P.349.

international law) แล้วก็จะเห็นได้ว่า บุคคลที่มีสัญชาติของรัฐไม่สามารถที่จะเสนอข้อเรียกร้องของตนต่อรัฐที่ตนเองมีสัญชาติได้ ดังนั้นบุคคลดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องทำการเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับโดยใช้กฎหมายภายในของรัฐที่ตนนั้นมีสัญชาติ (national laws) อยู่

เราจะเห็นได้ว่าบุคคลที่ได้รับความเสียหายซึ่งมีสัญชาติของรัฐจะถูกกันออกไปไม่ให้เรียกร้องความเสียหายภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ว่า หากดาวเทียมของประเทศไทยตกลงไปยังประเทศพม่า ทำให้คนพม่าและคนไทยที่อาศัยอยู่ในพม่าบาดเจ็บและได้รับความเสียหาย ในกรณีนี้เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า คนไทยไม่สามารถที่จะยกเอาประเด็นเรื่องความเสียหายดังกล่าวขึ้นมาเรียกร้องความเสียหายระหว่างประเทศ (international claim) ได้ ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ (general principles of international law) แต่คนที่มิใช่สัญชาติพม่าสามารถที่จะดำเนินการตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ว่า (ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้น) หากผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นบุคคลที่มี 2 สัญชาติเช่นมีสัญชาติพม่าและสัญชาติไทยด้วยดังนี้ เขาสามารถที่จะอาศัยสัญชาติพม่ายกข้อเรียกร้องดังกล่าวขึ้นมาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเอากับประเทศไทยได้หรือไม่ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเขาสามารถที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ แม้ว่าเขาจะมีสัญชาติเดียวกับประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐเจ้าของดาวเทียมก็ตาม การกระทำดังกล่าวไม่น่าที่จะขัดต่อหลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ (general principles of international law) แต่อย่างใด³⁹

4.8 ความรับผิดชอบของประเทศไทยที่เป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศ

Outer Space Treaty มาตรา 5 ได้กำหนดความรับผิดชอบของรัฐที่อยู่ในนามขององค์การระหว่างประเทศไว้ว่า “เมื่อกิจกรรมในห้วงอวกาศรวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่นในท้องฟ้าดำเนินการไปโดยองค์การระหว่างประเทศ ความรับผิดชอบตามสนธิสัญญานี้จะเกิดขึ้นกับองค์การระหว่างประเทศ (ที่ดำเนินกิจกรรมในอวกาศ) และรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกตามสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศนั้น” จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามมาตรา 5 ของ Outer Space Treaty ได้ประกาศไว้อย่างแน่ชัดว่า รัฐที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศที่เป็นรัฐภาคีของสนธิสัญญานี้จะต้องเข้าร่วมรับผิดชอบหากกิจกรรมในอวกาศที่ดำเนินไปโดยองค์การระหว่างประเทศก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น

³⁹ รายละเอียดที่เกี่ยวข้องโปรดดูบทที่ 3

อาจกล่าวได้ว่านอกจาก Outer Space Treaty จะกำหนดให้องค์การระหว่างประเทศและรัฐที่เป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศจะต้องเข้ามารับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว Outer Space Treaty ยังได้บัญญัติให้นำเอาหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญานี้ไปปรับใช้กับการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นมาจากการกระทำของรัฐในนามขององค์การระหว่างประเทศด้วย ดังจะเห็นได้จากมาตรา 13 ของสนธิสัญญาดังกล่าวที่ได้บัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติตามสนธิสัญญานี้ให้นำไปปรับใช้กับกิจกรรมของรัฐภาคีตามสนธิสัญญาที่ได้ดำเนินกิจกรรมในการสำรวจและใช้ห้วงอวกาศรวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่นบนท้องฟ้า ไม่ว่ากิจกรรมดังกล่าวนั้นจะดำเนินไปโดยรัฐเพียงรัฐเดียว (single state) ตามสนธิสัญญานี้ หรือร่วมกัน (joint) ดำเนินการกับรัฐอื่น รวมทั้งกรณีที่มีรัฐได้ดำเนินการไปภายในกรอบ (framework) ขององค์การระหว่างประเทศ ดังนั้นปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากกิจกรรมที่ดำเนินไปโดยองค์การระหว่างประเทศ(ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้และการสำรวจห้วงอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า)จะต้องถูกนำมาแก้ไขโดยรัฐภาคีตามสนธิสัญญา ไม่ว่าการแก้ไขนั้นจะกระทำไปในลักษณะขององค์การระหว่างประเทศเองหรือกระทำไปในลักษณะของรัฐหนึ่งรัฐใดหรือรัฐหลายรัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศนั้นและที่เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญานี้”⁴⁰

สาเหตุที่ Outer Space Treaty ให้ความสนใจกับปัญหาขององค์การระหว่างประเทศที่ดำเนินกิจกรรมในห้วงอวกาศก็เพราะในปัจจุบันเราจะพบได้ว่ามีองค์การระหว่างประเทศจำนวนมากที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมในอวกาศ ไม่ว่าจะเป็นองค์การ European Space Agency, International Telecommunication Satellites Organization (INTELSAT), International Maritime Satellites Organization (INMARSAT), Arab Corporation for Space Communications (ARABSAT), Europe Telecommunication Satellite Organization เป็นต้น (ปัจจุบันประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีขององค์การ International Telecommunication Satellites Organization (INTELSAT) และ International Maritime Satellites Organization (INMARSAT))^{**} ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น Outer Space Treaty จึงได้สร้างบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ

⁴⁰ Article XIII Outer Space Treaty

^{*} Entry into force on 12 February 1973, Status as of March 1, 1990 (source: INTELSAT Legal Bureau)

^{**} คณะรัฐมนตรีมีมติให้เข้าไปเป็นภาคีเมื่อ 17 ตุลาคม 2532 ภาคนานวัตกรรมเมื่อ 17 ธันวาคม 2537

ขอบทั่วไปขององค์การระหว่างประเทศที่ดำเนินกิจกรรมในห้วงอวกาศ เพื่อมิให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายสามารถที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบจะเป็นช่องโหว่ของกฎหมายในอนาคต

จะเห็นได้ว่าสนธิสัญญาฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบขององค์การระหว่างประเทศและความรับผิดชอบของรัฐภายในองค์การระหว่างประเทศ เนื่องจากในปัจจุบัน นักกฎหมายระหว่างประเทศส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อองค์การระหว่างประเทศเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐ ดังนั้นเมื่อองค์การระหว่างประเทศกระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น องค์การระหว่างประเทศนั้นก็จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อ

แต่ปัญหาที่ว่าหากประเทศไทยเป็นรัฐสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศที่ดำเนินกิจกรรมในห้วงอวกาศ แล้วต่อมากิจกรรมในอวกาศที่ดำเนินไปโดยองค์การระหว่างประเทศก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น รัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศนั้นรวมทั้งประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ ปัญหาดังกล่าวอาจแบ่งออกไปเป็น 2 กรณีคือ

1. ถ้าหากรัฐภาคีสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศเป็นภาคีของ Outer Space Treaty รัฐดังกล่าวก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

2. ถ้าหากรัฐภาคีสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ ไม่เป็นภาคีของ Outer Space Treaty ผู้เขียนมีความเห็นว่า รัฐที่เป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นอาจจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจาก

-รัฐดังกล่าวได้ดำเนินกิจกรรมในห้วงอวกาศในนามขององค์การระหว่างประเทศแล้วต่อมาทำให้เกิดความเสียหายขึ้น

-ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมาจากการดำเนินกิจกรรมในอวกาศขององค์การระหว่างประเทศ รัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศก็เป็นฝ่ายที่ได้รับประโยชน์ ดังนั้นเมื่อกิจกรรมที่ดำเนินการไปโดยองค์การระหว่างประเทศก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น องค์การระหว่างประเทศและรัฐที่ดำเนินกิจกรรมภายใต้องค์การระหว่างประเทศนั้นก็ควรที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะองค์การระหว่างประเทศเป็นบุคคลระหว่างประเทศที่มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐ ดังนั้นเมื่อองค์การระหว่างประเทศได้กระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น องค์การระหว่างประเทศและรัฐที่เป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศนั้นก็จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเป็นภาคีของ Outer Space Treaty ประเทศไทยก็ต้องมีส่วนเข้าไปรับผิดชอบต่อ หากดาวเทียมขององค์การระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าไปเป็นสมาชิกตกลงมาหรือชนกับดาวเทียมอื่นในอวกาศจนสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า

รัฐที่เรียกร้องความเสียหายนั้นจะต้องนำเอาความเสียหายที่ได้รับไปเรียกร้องเอากับองค์การระหว่างประเทศก่อน โดยยังไม่นำเอาความเสียหายนั้นมาเรียกร้องเอากับประเทศไทยโดยตรง ต่อเมื่อองค์การระหว่างประเทศไม่สามารถที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ได้ รัฐผู้เรียกร้องจึงสามารถที่จะนำเอาความเสียหายดังกล่าวมาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเอากับประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐภาคีสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัยพบว่า สำหรับปัญหาที่เกี่ยวกับความไม่แน่นอนของความรับผิดชอบของรัฐที่เกิดขึ้นมาจากกิจกรรมในอวกาศที่ดำเนินการโดยองค์การระหว่างประเทศที่รัฐเป็นภาคีอยู่ด้วยนั้น อาจจะถูกนำมาแก้ไขได้โดยการใช้ข้อตกลงเพื่อยกเว้นความรับผิด ดังนั้นก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าไปเป็นภาคีในองค์การระหว่างประเทศ ประเทศไทยก็ควรที่จะต้องทำข้อตกลงกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อยกเว้นความรับผิดที่อาจจะเกิดขึ้น หรือประเทศไทยควรที่จะทำข้อตกลงเพื่อที่จะจำกัดจำนวนหรือกำหนดเพดานของความรับผิดชอบของเราไว้ก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าไปเป็นภาคีในองค์การระหว่างประเทศนั้น ประกอบกับการดำเนินกิจกรรมในอวกาศขององค์การระหว่างประเทศก็ควรที่จะต้องมีการกำหนดให้มีการทำประกันภัยไว้ด้วย ดังนั้นถ้าหากความเสียหายเกิดขึ้นข้อตกลงดังกล่าวและระบบของการประกันภัยก็จะถูกนำมาเข้ามาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นโดยทันที

4.9 การเรียกร้องความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับประเทศไทย

Outer Space Treaty ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียกร้องความเสียหายเอาไว้ ดังนั้นการพิจารณาหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการเรียกร้องความเสียหายจึงอาจที่จะเทียบเคียงได้จาก Liability Convention หรือกรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมทั่ว ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเราพิจารณาหลักเกณฑ์ตาม Liability Convention แล้วก็จะเห็นได้ว่า รัฐเท่านั้นที่สามารถที่จะเรียกร้องความเสียหายระหว่างประเทศได้ บุคคลธรรมดายังไม่ได้รับสิทธินี้ ดังนั้นเมื่อบุคคลธรรมดาของประเทศไทยได้รับความเสียหายต้องการที่จะเรียกร้องความเสียหาย บุคคลดังกล่าวก็ต้องมอบชื่อเรียกร้องนั้นให้กับรัฐซึ่งก็คือประเทศไทยให้ทำการเรียกร้องค่าเสียหายให้แทน

โดยปกติแล้วการเรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากการใช้กิจกรรมในอวกาศจะดำเนินการโดยผ่านวิธีการทางการทูต แต่ถ้ารัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายและรัฐที่ได้รับความเสียหายไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ในกรณีดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐที่ได้รับความเสียหายอาจจะเสนอชื่อเรียกร้องให้กับองค์การสหประชาชาติเป็นตัวกลางในการประสานงานเพื่อการเรียกร้อง

ให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามรัฐที่ได้รับความเสียหายและรัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติด้วย

ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมตัวของประเทศไทย ถ้าหากดาวเทียมของประเทศไทย ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้เขียนจึงยกเอากรณีศึกษาในการเรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมระหว่างประเทศแคนาดาและประเทศโซเวียต (ในกรณีศึกษา COSMOS - 954) ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึง

- วิธีการตั้งชื่อเรียกร้องสำหรับภชชชใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น
- การเจรจาต่อรองทางการทูตระหว่างรัฐผู้ส่งกับรัฐที่ได้รับความเสียหาย
- การอ้างข้อกฎหมายเพื่อที่จะนำมาสนับสนุนประเด็นในการเรียกร้อง (ไม่ว่าจะเป็นการอ้างข้อกฎหมายที่อาศัยกฎหมายระหว่างประเทศหรือ Liability Convention ก็ตาม) และ

- การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะนำมาเป็นอุทธาหรณ์ให้กับประเทศไทยเพื่อที่จะรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าความเสียหายครั้งร้ายแรงที่ได้รับแจ้งว่าดาวเทียมตกลงมายังพื้นโลก สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของรัฐอื่นเป็นจำนวนมากก็คือ: กรณีของดาวเทียม COSMOS-954⁴¹ ซึ่งเป็นดาวเทียมของประเทศสหภาพโซเวียตที่ตกลงไปยังประเทศแคนาดา ซึ่งมีข้อมูลทั่วไปดังต่อไปนี้: ดาวเทียม COSMOS-954 ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศเมื่อวันที่ 18 มกราคม 1977⁴² เพื่อทำหน้าที่สำรวจในด้านการเดินเรือ (Naval Reconnaissance Mission) โดยดาวเทียมดังกล่าวมีอุปกรณ์กำเนิดพลังงาน (Small:Nuclear Reactor)^{**} ที่ใช้พลังงานนิวเคลียร์: Uranium (U.235) เป็นเชื้อเพลิง ดาวเทียม COSMOS-954 เกิดเหตุขัดข้องเมื่อวันที่ 6 มกราคม 1978 อันเนื่องมาจาก "Sudden Depressurization" จนเป็นผลทำให้ดาวเทียมดังกล่าวลอยต่ำลงมาจากไม่สามารถควบคุมทิศทางได้อีกต่อไป

⁴¹ รายละเอียดที่เกี่ยวกับ COSMOS-954 incident โปรดดูใน Stephen Gorove, "COSMOS 954 and The Question of Liability," *The Proceeding of The Colloquium on the Law of Outer Space*, 1978, P.211-212. และใน *International Legal Materials* (1979), 899. และ XXX, และ XX (1981) และ J. Fawcett, *Outer Space: New Challengers to Law and Policy*, P.26-27.

⁴² U.N. Doc. A/AC.105/INF.368 of 22 November 1977

*ที่ใช้ในกิจการทหาร

** เพื่อป้อนพลังงานให้กับระบบของ Remote Sensing และ Communication System

จนกระทั่งวันที่ 24 มกราคม 1978 ดาวเทียม COSMOS-954 ก็สูญเสียวัดคุมลอยกลับเข้ามายังชั้นบรรยากาศของโลก บางส่วนของดาวเทียมดังกล่าวได้แตกสลายไปในชั้นบรรยากาศ ทำให้เกิดเศษวัตถุโคจรในอวกาศ (Space Debris) ที่มีกัมมันภาพรังสีปนเปื้อนลอยตกเข้าไปในประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาโดยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการค้นหาจุดตก (search) และทำการกู้จัดเก็บ (recovery) เศษวัตถุโคจรในอวกาศ และดำเนินการกำจัดรังสี (clean up operations) ที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 มกราคม 1979 ประเทศแคนาดาได้เรียกร้องค่าเสียหายต่อสหภาพโซเวียตเพื่อให้สหภาพโซเวียตชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 เป็นจำนวน 6,041,174.70 ดอลลาร์ โดยเนื้อหาในการเรียกร้องความเสียหาย (damage) ทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมกันรับผิดชอบและแยกกันรับผิดชอบ (jointly and separately) ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของประเทศแคนาดาได้อาศัยหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังต่อไปนี้

1. Outer Space Treaty
- 2.. หลักกฎหมายทั่วไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ (General Principles of International Law)⁴³
3. Liability Convention ที่ประเทศแคนาดาและสหภาพโซเวียตเป็นภาคี (Union of Soviet Socialist Republics)

สำหรับการเรียกร้องความเสียหายตาม Liability Convention Law นั้น ประเทศแคนาดาได้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น(ไว้ในหนังสือเรียกร้องความเสียหาย) โดยทำการเรียกร้องว่า “สหภาพโซเวียตได้ทำให้เกิดเศษวัตถุโคจรในอวกาศ (debris) ที่เป็นอันตรายอย่างร้ายแรง (hazardous) อันเนื่องมาจากการแตกสลายของดาวเทียม จนทำให้พื้นที่จำนวนมากซึ่งเป็นดินแดนของประเทศแคนาดา (ได้รับความเสียหาย) และเศษของวัตถุโคจรในอวกาศจรงดังกล่าวทำให้สภาพแวดล้อม ภายในดินแดนของประเทศแคนาดา ไม่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ (unfit for use) อันเป็น “ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สิน” (damage of property) ภายใต้คำนิยามของคำว่า “ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สิน”(damage) ตาม Liability Convention⁴⁴

⁴³ The text of the claim was published in 18 I.L.M. 899-930.

⁴⁴ Canada's claim: "The deposit of hazardous debris from satellite throughout a large area of Canadian territory, and the presence of that debris in the environment rendering part of

สำหรับการเรียกร้องค่าเสียหายภายใต้สนธิสัญญา (Outer Space Treaty) นั้น ประเทศแคนาดาได้เรียกร้องความเสียหายโดยอาศัยหลักการอันเป็นพื้นฐานตามมาตรา VII ของ Outer Space Treaty ที่ว่า “รัฐภาคีแต่ละรัฐตามสนธิสัญญานี้ที่ส่ง (launches) หรือช่วยจัดหา (procures) เพื่อการส่งวัตถุโคจรขึ้นไปในอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ และรัฐซึ่งดินแดน (territory) หรือรัฐที่อำนวยความสะดวก (facility) ในการส่งจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศเพื่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (international liable) สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรัฐภาคีอีกรัฐหนึ่งตามสนธิสัญญา หรือบุคคลธรรมดา (natural) หรือนิติบุคคล (juridical person) อันเนื่องมาจากวัตถุเช่นนั้นหรือส่วนประกอบอื่น ๆ (component part) ของมัน บนพื้นผิวโลกหรือในอวกาศ (air) หรือในห้วงอวกาศ (outer space) รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า”⁴⁵

ดังนั้นสหภาพโซเวียต (USSR) จะต้องรับผิดชอบในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามหลักความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ในมาตรา VII ของสนธิสัญญาดังกล่าว (Outer Space Treaty)⁴⁶

สำหรับการเรียกร้องความเสียหายภายใต้หลักกฎหมายทั่วไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ (general principles of International Law) นั้น ประเทศแคนาดาได้เรียกร้องความเสียหายโดยอาศัยหลักการที่ว่า “การบุกรุก (intrusion) ของดาวเทียม COSMOS-954 ของสหภาพโซเวียตที่เข้าไปในน่านฟ้าของ ประเทศแคนาดา (Canada’s airspace) แล้วทำให้เกิดเศษวัตถุโคจรในอวกาศที่ปนเปื้อนสารกัมมันตภาพรังสีที่เป็นอันตรายอย่างร้ายแรง (hazardous radioactive debris) อันเนื่องมาจากดาวเทียม COSMOS-954 เป็นการละเมิด (violation) อำนาจอธิปไตยของประเทศแคนาดา” (ซึ่ง

Canada’s territory unfit for use, constituted “damage to property” within the meaning of the Convention”.

⁴⁵ Article VII Each State Party to the Treaty that launches or procures the launching of an object into outer space, including the moon and other celestial bodies, and each State Party from whose territory or facility an object is launched, is internationally liable for damage to another State Party to the Treaty or to its natural or juridical persons by such object or its component parts on the earth, in air or in outer space, including the moon and other celestial bodies

⁴⁶ Canada’s claim: (under Outer Space Treaty) “...that the liability of the USSR was “also founded in Article VII” of the Outer Space Treaty.”

การละเมิดดังกล่าวทำให้” เกิดพันธะ (obligation ในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น⁴⁷

นอกจากนั้นในเนื้อหาของการเรียกร้องความเสียหาย ประเทศแคนาดาได้เสนอข้อเรียกร้องว่า “มาตรฐาน (standard) ของหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (absolute liability) สำหรับกิจกรรมในอวกาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม (activities) ที่มีการใช้พลังงานนิวเคลียร์ ในปัจจุบันได้ถูกพิจารณาว่า กลายเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ (general principle of international law) แล้ว ดังนั้นหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดจึงควรถูกนำมาปรับใช้กับกิจกรรมประเภทที่มีระดับของความเสี่ยงสูงด้วย”*

การเรียกร้องค่าเสียหายของประเทศแคนาดาต่อสหภาพโซเวียต ได้ถูกนำไปเจรจากันในระหว่างผู้แทนของทั้งสองฝ่าย จนกระทั่งเมื่อวันที่ 2 เมษายน 1981 ข้อเรียกร้องดังกล่าวก็ยุติลงเมื่อทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะตกลงกันได้(ในประเด็นที่เกี่ยวกับรายละเอียดของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น) โดยตัวแทนของรัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ตกลงเซ็นสัญญาขั้นต้น (protocal) ที่มีรายละเอียดว่า “สหภาพโซเวียตจะทำการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับประเทศแคนาดา เป็นจำนวน 3 ล้านดอลลาร์ ในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเพียงครั้งเดียว (in full final settlement) สำหรับข้อเรียกร้องของประเทศแคนาดา ที่เกี่ยวกับการแตกสลายของดาวเทียม COSMOS 954 ของสหภาพโซเวียตเมื่อเดือนมกราคม 1978”*

อาจกล่าวได้ว่าประเด็นในการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศแคนาดาและสหภาพโซเวียตนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “การเจรจา” (negotiation) เพื่อการ “ต่อรอง” จำนวนของค่าสินไหมทดแทนมากกว่าการเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายที่ประเทศแคนาดานำมาอ้าง เนื่องจากทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะให้ความสำคัญกับการเจรจาเสียมาก

⁴⁷ Canada's claim “The deposit of hazardous debris from satellites throughout a large area of Canadian territory, and the presence of that debris in the environment rendering part of Canada's territory unfit for use, constituted “damage to property:” within the meaning of the Convention”

* The Standard of absolute liability for space activities, is particular activities involving the use of nuclear energy, is considered to have become a general principle of international law... the principle of absolute liability applies to fields activities having in common a high degree of risk”

* The text of the Protocal was published in 20 I.L.M. 689 (1981)

กว่าจนทำให้ประเด็นในการเรียกร้องค่าเสียหายตาม Liability Convention ไม่ได้รับการพิจารณาเท่าที่ควร (เนื่องจากทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะต่อรองกัน โดยอาศัยการเจรจาผ่านทางผู้แทนของรัฐบาล จนในที่สุดทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะตกลงกัน จึงทำให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นภายใต้ Liability Convention ต้องยุติลงไปด้วย :เนื่องจากทั้งสองฝ่ายยอมรับในข้อตกลงใหม่ที่เกิดขึ้น) แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ Liability Convention ถูกนำมาใช้น้อยก็เพราะปัญหาที่ว่า คำนิยามของคำว่า “ความเสียหาย” ตาม Liability Convention นั้นยังไม่มี ความแน่นอน เนื่องจากรัฐต่าง ๆ ยังไม่แน่ใจว่าความเสียหาย “ภายใต้ Liability Convention นั้นได้รวมเอาความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์เข้าไว้ด้วยหรือไม่ และความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม(พื้นดินที่มีกัมมันภาพรังสี)จะอยู่ภายใต้คำนิยามของคำว่า “ความเสียหาย” ที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินด้วยหรือไม่⁴⁸ ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในระหว่างประชุมเพื่อร่างอนุสัญญาดังกล่าว รัฐต่าง ๆ ได้ให้ความเห็นไว้แตกต่างกัน บางรัฐเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์เป็นความเสียหายที่อยู่ภายใต้ Liability Convention แต่บางรัฐเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์ไม่ได้เป็นความเสียหายที่อยู่ภายใต้อนุสัญญานี้ ดังนั้นจึงควรที่จะเข้าร่วมกันสร้างอนุสัญญาที่เกี่ยวกับความเสียหายอันเนื่องมาจากพลังงานนิวเคลียร์ขึ้นมาต่างหาก

ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ Prof. Schwartz และ Prof. Berlin ได้ให้ความเห็นว่า (ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจาก) กัมมันภาพรังสี (นิวเคลียร์) ในดินแดนของประเทศแคนาดาก็คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อ “persons and property” ตามความหมายของคำว่า “ความเสียหาย” ในมาตรา I(a) ของ Liability Convention⁴⁹ แต่อย่างไรก็ตาม Prof. N. Jasentuliyana ก็ได้แสดงความเห็นว่า “โดยตัวของมันเองแล้ว Liability Convention ไม่อาจที่จะครอบคลุมไปถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมได้”⁵⁰ หรือที่ Prof. Courteix ได้ออกมากล่าวยืนยันว่า “มัน(Liability Convention) ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าความเสียหายอันเนื่องมาจากพลังงานนิวเคลียร์หรืออันตรายที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์ “nuclear hazards” จะอยู่ภายใต้ความครอบคลุม (cover) ของ Liability Convention นี้

⁴⁸ Liability Convention Article I(a) “damage” ... damage to property of state

⁴⁹ B. Schwartz and M.L. Berlin, “After the Fall: An Analysis of Canadian Legal Claims for Damage Caused by COSMOS-954,” *McGill Law Journal*, Volume 27, 1982, P.716-717.

⁵⁰ N. Jasentuliyana, “A Perspective of the Use of Nuclear Power Source in Outer Space,” *Annals of Air Space Law*, Volume IV, 1979, P.545-546.

⁵¹ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้นักกฎหมายระหว่างประเทศ⁵² ฝ่ายที่เห็นว่า “ความเสียหายอันเนื่องมาจากพลังงานนิวเคลียร์เป็นความเสียหายตาม Liability Convention” พยายามที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า การชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดี COSMOS-954 ของสหภาพโซเวียตเป็นการจ่ายค่าเสียหายตาม Liability Convention เพราะถ้าหากพวกเขาสามารถที่จะแสดงให้เห็นว่า การจ่ายค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตาม Liability Convention แล้ว เขาก็สามารถที่จะกล่าวอ้างได้ว่า ประเทศแคนาดาและสหภาพโซเวียตได้ยอมรับว่า ความเสียหายอันเนื่องมาจากพลังงานนิวเคลียร์เป็นความเสียหายตามอนุสัญญา⁵¹ เพราะฉะนั้นประเด็นที่นักกฎหมายระหว่างประเทศกลุ่มนี้นำมาอ้างอยู่เสมอ ๆ ก็คือประเด็นที่ว่า “เมื่อพิจารณาเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังในการเรียกร้องความเสียหายของประเทศแคนาดาแล้ว ประเทศแคนาดาได้ใช้ Liability Convention ในการเรียกร้องความเสียหายต่อสหภาพโซเวียต.....และการจ่าย (paid) ค่าสินไหมทดแทนก็ได้เกิดขึ้นจริง ดังนั้นเมื่อการจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้เกิดขึ้นก็พิสูจน์ให้เห็นว่า Liability Convention ได้ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน (legal basic) ของกฎหมายที่ได้ถูกนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาในคดีนี้”

แต่อย่างไรก็ตามก็มีผู้ที่ไม่ให้ความเห็นโต้แย้งแนวความคิดนี้ว่า แม้ว่าสหภาพโซเวียตจะยินยอมที่จะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 จะเป็น case ที่มีพื้นฐานอยู่แต่เฉพาะ Liability Convention เท่านั้น เนื่องจากเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังก็คือ แม้ว่าประเทศแคนาดาจะได้ดำเนินการเรียกร้องค่าเสียหายต่อสหภาพโซเวียตโดยอาศัยหลักการตามที่กำหนดไว้ใน Liability Convention ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การระงับข้อพิพาทและการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 จะมีพื้นฐานอยู่บน Liability Convention เท่านั้น เนื่องจากประเทศแคนาดาได้เรียกร้องความเสียหายโดยอาศัยข้อกฎหมายจากหลักเกณฑ์ที่ต่างกันเช่น เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัย Outer Space Treaty หรือการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยหลักกฎหมายทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนของสหภาพโซเวียต จึงไม่จำเป็นที่จะต้องหมายความว่า การจ่ายค่าสินไหมทดแทนของสหภาพโซเวียตเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทน

⁵¹ S. Courteix, “The Legal Regime of Nuclear Power Satellite: A Problem at the Cross-Roads of Nuclear Law and Space Law,” *The Proceeding of The Colloquium on the Law of Outer Space*, 1992, P.121.

⁵² M. Rothblatt, “Legal Rights to Dispose of Hazardous Waste in Outer Space”, *The Proceeding of The Colloquium on the Law of Outer Space*, 1991, P. 167.

โดยใช้หลักการตาม Liability Convention เป็นตัวตัดสิน⁵³ ซึ่งความเห็นดังกล่าวส่งผลทำให้ประเด็นเรื่องความเสียหายตาม Liability Convention ยิ่งคลุมเคลือมากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าปัญหาหลักในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 ก็คือปัญหาที่ว่า คำนิยามของคำว่าความเสียหาย “damage” ตามมาตรา I(a) ของ Liability Convention จะรวมเอาความเสียหายในทางลบ (negative effect) หรือความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาเข้ามาไว้ในอนุสัญญานี้ด้วยหรือไม่ และดินแดน (Territory) จะถูกพิจารณาว่าเป็นทรัพย์สิน (property) ตามอนุสัญญานี้ด้วยหรือไม่ ถ้าหากดินแดนของประเทศแคนาดาถูกพิจารณาว่าเป็นทรัพย์สิน (property) ตามมาตรา I(a) ของ Liability Convention Liability Convention ก็จะถูกนำมาปรับใช้ได้ทันทีที่ดาวเทียม COSMOS-954 ที่ทำให้เกิดกัมมันภาพรังสีบนดินแดนที่ถือว่าเป็นทรัพย์สินของประเทศแคนาดาจนทำให้ดินแดนที่มีกัมมันภาพรังสีบนเป็อนนั้นไม่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป

แต่ถ้าหากดินแดน (territory: soil) ถูกตีความหรือถูกพิจารณาว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสภาพแวดล้อม (environment) อนุสัญญานี้ก็ยากที่จะนำมาปรับใช้ได้ เนื่องจากปัญหาของมลภาวะที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดูประหนึ่งว่าจะอยู่นอกขอบเขตของอนุสัญญานี้ ดังนั้นอนุสัญญานี้จึงไม่สามารถที่จะนำมาปรับใช้ได้ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่า ด้วยเหตุผลทางการทูตและการเจรจาและบันทึกรายละเอียดของการเจรจาระหว่างประเทศแคนาดา-สหภาพโซเวียตที่เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาดังกล่าวไม่ถูกนำมาเผยแพร่ ดังนั้นเราจึงไม่สามารถที่จะกล่าวได้อย่างแน่ใจว่า ขอบเขตของคำว่า “ความเสียหาย” ตามอนุสัญญานี้ครอบคลุมไปถึงประเด็นใดบ้าง และการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 นั้นได้รับการยอมรับหรือผ่านการประนีประนอมด้วยระบบของการเจรจามากน้อยเพียงใด จนกระทั่งทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะตกลงกันได้ในรูปแบบของ Protocol ทำให้ประเด็นข้อกฎหมายถูกนำไปแก้ไขในรูปแบบของการเจรจา (negotiation) ระหว่างตัวแทนของรัฐบาลประเทศแคนาดาและสหภาพโซเวียตเสียเป็นส่วนใหญ่

ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องของความเสียหายยังคงเป็นประเด็นที่มีความคลุมเคลืออยู่ แต่อย่างไรก็ตามสำหรับความเห็นของผู้เขียนในเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็นเรื่องความเสียหายตาม Liability Convention นี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า (สำหรับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนใน

⁵³ Andrei D. Torekhov, “International Liability for damage caused by space objects with Nuclear Power Sources on board,” *The Proceeding of The Colloquium on the Law of Outer Space*, 1992, P.151.

ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียม COSMOS-954 นั้น) หลังจากที่สหภาพโซเวียตตกลงยินยอมที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับประเทศแคนาดา ก็ทำให้เห็นได้ว่า ประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏและเป็นปัญหาอยู่ใน Liability Convention ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า “ความเสียหาย” ที่เกิดขึ้นมาจากพลังงานนิวเคลียร์ หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมได้ถูกยอมรับและถูกนำมาใช้โดยอนุสัญญานี้แล้ว ดังนั้นอนุสัญญานี้จึงสามารถที่จะนำมาปรับใช้กับปัญหาดังกล่าวได้อย่างไม่ต้องสงสัย ทั้งนี้ก็เพราะกฎหมายควรจะต้องรับประกันสิทธิของผู้เสียหายเพื่อไม่ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหาย หรือผู้ที่ได้รับเคราะห์ต้องถูกปล่อยทิ้งให้เป็นไปตามยถากรรมโดยปราศจากมาตรการทางกฎหมายที่จะบังคับให้รัฐที่ทำให้เกิดความเสียหายต้องทำการชดเชยหรือเยียวยา ซึ่งแนวความคิดนี้ก็คือนำแนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ Victim Orientation อันจะทำให้อนุสัญญานี้สามารถที่จะมีผลใช้บังคับมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

สรุปก็คือเมื่อเราพิจารณาบทบัญญัติตามมาตรา VI และมาตรา VII ของ Outer Space Treaty และกรณีศึกษาดังกล่าวแล้วก็จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีตามอนุสัญญานี้จะต้องเคารพและยอมรับในหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศอันเนื่องมาจากการใช้ห้วงอวกาศตามที่ Outer Space Treaty ได้กำหนดไว้ หากกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นบนพื้นโลก (earth) ในอากาศ (air) หรือในห้วงอวกาศ (outer space) รวมทั้งบนดวงจันทร์หรือเทหวัตถุอื่น ๆ ก็ตาม ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น

ประกอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นมานั้นไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากวัตถุโคจรในอวกาศเท่านั้น (space object) แต่ความเสียหายดังกล่าวยังอาจที่จะเกิดขึ้นมาจากชิ้นส่วนต่าง ๆ ของวัตถุโคจรในอวกาศ (component parts) ด้วย ไม่ว่าจะประเทศไทยจะเป็นรัฐผู้ส่งเอง (launching state) หรือเป็นรัฐที่ช่วยจัดหา (procures) เพื่อการส่ง หรือรัฐซึ่งดินแดน (territory) หรือรัฐที่ให้ความสะดวก (facility) ในการจัดส่งวัตถุโคจรในอวกาศ รัฐเหล่านั้นก็ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทน (internationally liable for damage) ในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่รัฐที่ได้รับ ความเสียหาย ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นกับบุคคลธรรมดา (natural) หรือ นิติบุคคล (juridical person) ก็ตาม⁵⁴

และจะต้องไม่คำนึงว่าการดำเนินกิจกรรมในอวกาศของประเทศไทยจะกระทำไปโดยองค์กรของรัฐบาล (government agency) หรือตัวแทนของเอกชนที่ไม่ใช่ตัวแทนของรัฐบาล (non-government agency) ก็ตาม ถ้าดังนั้นถ้าหากดาวเทียมหรือชิ้นส่วนของดาวเทียมของประเทศไทย

⁵⁴ Article VII, Outer Space Treaty

ก่อให้เกิดความเสียหาย (damage) ให้แก่รัฐอื่น ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นบนพื้นโลก (earth) เช่นดาวเทียมตกลงมายังพื้นดิน หรือเกิดขึ้นในอากาศ (air) เช่นตกลงมาชนกับอากาศยานในขณะที่กำลังบิน หรือเกิดขึ้นในห้วงอวกาศ (outer space)* เช่นดาวเทียมชนกันเอง ประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นรัฐผู้ส่ง (launching state) ก็จะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (compensation) ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมของประเทศไทยนั้นจะเกิดขึ้นกับบุคคลธรรมดา (natural) หรือนิติบุคคล (juridical persons) ของรัฐอื่นก็ตาม

4.10 ปัญหาความรับผิดชอบของประเทศไทยกับดาวเทียมทหาร

สำหรับการใช้ดาวเทียมหรือวัตถุโคจรในอวกาศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในกิจการทางด้านการทหารนั้น รัฐต่าง ๆ เห็นพ้องต้องกันว่าจะไม่นำอาวุธนิวเคลียร์ หรืออาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างอย่างใหญ่หลวง (mass destruction) ขึ้นไปติดตั้งไว้ในอวกาศ (เช่นบนดาวเทียม) หรือวงโคจรต่าง ๆ รอบโลก และจะดำเนินกิจกรรมในอวกาศเพื่อการสำรวจ และจะใช้ห้วงอวกาศโดยมีวัตถุประสงค์ในทางสันติ (peaceful) เท่านั้น ซึ่งสิ่งที่ยืนยันถึงแนวความคิดดังกล่าวนี้ก็คือข้อมติขององค์การสหประชาชาติดังต่อไปนี้ U.N.G.A. Res. 1348 (XIII), 13 December 1958, U.N.G.A. Res. 1472 (XIV), 12 December 1959, U.N.G.A Res. 1721 (XVI), 20 December 1961, U.N.G.A. Res. 1802 (XVII), 14 December 1962, U.N.G.A. Res. 1962 (XVIII), 13 December 1963, U.N.G.A. Res. 1963 (XVIII), 13 December 1963⁵⁵

ข้อมติดังกล่าวนี้เองที่ได้ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดหลักการต่าง ๆ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา IV ของสนธิสัญญา Outer Space Treaty โดยเนื้อหาของสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ได้กำหนดไว้ว่า “รัฐภาคีตามสนธิสัญญานี้ยอมรับว่าจะไม่นำ (carry) วัตถุใด ๆ ที่มีอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear weapons) หรืออาวุธชนิดอื่นใดที่มีอำนาจการทำลายล้างอย่างใหญ่หลวง (mass destruction) ขึ้นไปติดตั้ง (place) ไว้ในวงโคจรรอบโลก หรือติดตั้ง (install) อาวุธดังกล่าวไว้บนเทหวัตถุ หรือวง (station) อาวุธดังกล่าวไว้ในห้วงอวกาศด้วยวิธีอื่นใด

---

* “Each State Party to the Treaty..... is internationally liable for damage to another State Party.....on the earth, in air or in outer space, including the moon and other celestial bodies” Outer Space Treaty, Article VII

⁵⁵ โปรดดู Gorove. S, “Some thoughts on Article 4 of the Outer Space Treaty,” 1970, 13Th, The Proceeding of The Colloquium on the Law of Outer Space, P.79.

(และ)ดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่นใดจะต้องถูกนำมาใช้โดยรัฐภาคีตามสนธิสัญญานี้ทั้งหมดเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติเท่านั้น การสร้าง (establishment) ฐานทัพทางการทหาร (military bases), การติดตั้ง (installations) และการสร้างเครื่องป้องกันข้าศึก (fortification), การทดสอบอาวุธใด ๆ และการดำเนินการเคลื่อนย้าย (manoeuvres) ทางทหารบนเทหวัตถุ เป็นสิ่งที่ต้องห้าม (แต่)การใช้บุคคลากรทางการทหาร (military personel) สำหรับการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติ (peaceful) อื่น ๆ จะไม่ถูกต้องห้าม และการใช้เครื่องมือ (equipment) หรือสิ่งอำนวยความสะดวก (facility) ใด ๆ ที่จำเป็นสำหรับการสำรวจดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่นใดในทางสันติ (peaceful) จะไม่ต้องห้ามด้วยเช่นกัน⁵⁶

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามมาตรา IV ของสนธิสัญญา Outer Space Treaty นี้ได้ถูกบัญญัติให้สอดคล้องกับแนวความคิดตามมาตรา III ของสนธิสัญญาดังกล่าวที่ว่า “รัฐภาคีตามสนธิสัญญานี้จะดำเนินกิจกรรมเพื่อการสำรวจและใช้ห้วงอวกาศ รวมทั้งดวงจันทร์และเทหวัตถุอื่น ๆ บนท้องฟ้า โดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) รวมทั้งกฎบัตรของสหประชาชาติ (Charter of the United Nations) เพื่อผลประโยชน์ของการคงไว้ซึ่งความสงบสุขระหว่างประเทศ (international peace) และความปลอดภัย (security) และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ (international co-operation) และความเข้าใจอันดีร่วมกัน” ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้รัฐต่าง ๆ หันมาร่วมกันใช้ห้วงอวกาศในทางที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (common heritage of mankind) นั่นเอง

แม้ว่าสนธิสัญญา Outer Space Treaty จะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐต่าง ๆ จะไม่นำวัตถุใด ๆ ที่มีอาวุธนิวเคลียร์หรืออาวุธชนิดอื่นใดที่มีอำนาจการทำลายอย่างใหญ่หลวงขึ้นไปติดตั้งไว้ในวงโคจรหรือเทหวัตถุอื่น ๆ ในห้วงอวกาศ แต่ก็ยังมีบางรัฐที่กระทำเช่นนั้น โดยอ้างว่าสนธิสัญญาดังกล่าวไม่ได้ระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่า “ห้ามรัฐต่างๆ ดำเนินกิจกรรมทางด้านการทหาร (nonmilitary) ในอวกาศ” ดังนั้นในปัจจุบันมหาอำนาจทางด้านอวกาศจึงยังคงดำเนินกิจกรรมเช่นนั้นอยู่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพยายามสร้างหรือสะสมอาวุธในอวกาศ ไม่ว่าจะเป็นการส่งความเทียมเพื่อใช้ในการสื่อสาร โทรคมนาคมที่แฝงไปด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านการทหารหรือ

⁵⁶ Article IV, Outer Space Treaty

* States Parties to the Treaty shall carry on activities in the exploration and use of Outer Space, including the moon and other celestial bodies, in accordance with international law, including the Charter of the United Nations, in the interest of maintaining international peace and security and promoting international co-operation and understanding.

การนำจรวดเข้าไปใส่ไว้ในวัตถุโคจรในอวกาศ แล้วปกปิดการกระทำดังกล่าวหรืออ้างว่าการกระทำดังกล่าวทำไปเพื่อป้องกันตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ในทางสันติ (peaceful)

แต่อย่างไรก็ตามการที่รัฐดังกล่าวได้กระทำไปเช่นนั้นมิได้หมายความว่ารัฐดังกล่าวจะไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของตน ถ้าหากดาวเทียมหรือวัตถุโคจรในอวกาศที่ติดอาวุธร้ายแรงเหล่านั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น เนื่องจากถึงอย่างไรก็ตามมาตรา IV ของสนธิสัญญาฉบับนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา VI และมาตรา VII ด้วย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบทบัญญัติตามมาตรา VI ได้กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่า “State Parties to the Treaty shall bear international responsibility for national activities in outer space,.....and for assuring that national activities are carried out in conformity with the provisions set forth in the present Treaty.”⁵⁷ ดังนั้นไม่ว่ารัฐดังกล่าวจะส่งวัตถุโคจรในอวกาศเพื่อใช้ในกิจการทางด้านการสื่อสารโทรคมนาคมหรือเพื่อใช้ในด้านการทหาร (หรือเพื่อใช้ในการก่อสงคราม) ก็ตาม รัฐดังกล่าวก็ต้องรับผิดชอบหากเกิดความเสียหายขึ้น เนื่องจากมาตรา VI ได้กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่า “รัฐ(ทั้งหลาย)จะต้องดำเนินกิจกรรมใด ๆ ด้วยความสอดคล้องกับบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานี้” นั่นเอง

สรุปก็คือกฎหมายอวกาศหรือ Outer Space Treaty ห้ามส่งอาวุธร้ายแรงขึ้นไปในอวกาศ⁵⁸ เพราะฉะนั้นถ้ารัฐใดกระทำการดังกล่าวก็เท่ากับเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศจะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามสนธิสัญญา Outer Space Treaty ไม่ได้ห้ามการดำเนินกิจกรรมทางด้านการทหารในอวกาศ ดังนั้นรัฐต่าง ๆ จึงสามารถที่จะส่งดาวเทียมทหารขึ้นไปในอวกาศได้

ดังนั้นถ้าหากประเทศไทยส่งดาวเทียมขึ้นไปในอวกาศเพื่อใช้กิจการทางด้านการทหาร ไม่ว่าจะดาวเทียมดวงนั้นจะถูกนำมาใช้เพื่อการสำรวจอวกาศหรือเพื่อการสื่อสารโทรคมนาคมก็ตาม ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยประเทศไทยไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าดาวเทียมดังกล่าวเป็นดาวเทียมเพื่อใช้ในกิจการทหาร มิใช่เพื่อใช้ในกิจการสื่อสารโทรคมนาคม จนกระทั่งปัจจุบันรายละเอียดที่เกี่ยวกับดาวเทียมทหารของประเทศไทยก็ยังไม่ได้รับการเปิดเผยข้อมูลอะไรมากนัก แต่โดยปกติแล้วดาวเทียมทหารจะใช้คลื่นวิทยุที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า X-Band ซึ่งเป็นความถี่ที่ใช้เฉพาะกิจการของทหารเท่านั้น (ต่างกับความถี่ของ

⁵⁷ Article VI, Outer Space Treaty

⁵⁸ จตุรนต์ ธีระวัฒน์, “โครงการสงครามอวกาศ (STAR WARS) : ปัญหาความชอบด้วยกฎหมาย,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 4 2530, หน้า, 1-22.

คลื่นในช่วง C-Band และ KU-Band ที่ใช้สำหรับการสื่อสารโทรคมนาคม) แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าดาวเทียมทหารของประเทศไทยจะถูกนำมาใช้เพื่อการสื่อสารโทรคมนาคมด้วย ดังนั้นในอนาคตดาวเทียมทหารของประเทศไทยจึงมีลักษณะของการทำงานคล้ายกับดาวเทียมเพื่อการสื่อสารโทรคมนาคม (หรือดาวเทียมไทยคมในปัจจุบัน) ซึ่งสิ่งนี้เองทำให้เกิดความสับสนได้ว่าดาวเทียมทหารของประเทศไทยจะเป็นดาวเทียมเพื่อการสื่อสารโทรคมนาคมหรือดาวเทียมเพื่อใช้ในกิจการทหาร เนื่องจากดาวเทียมดังกล่าวสามารถทำหน้าที่ได้หลายประการ

ปัญหาที่ตามมาก็คือในส่วนที่เกี่ยวกับการขอบเขตของการปรับใช้ Liability Convention เนื่องจากนักกฎหมายระหว่างประเทศให้ความเห็นว่า Liability Convention ตัดเรื่องดังกล่าวออกไปจากระบบของอนุสัญญา ดังนั้นถ้าหากดาวเทียมทหารถูกนำมาใช้เพื่อการพาณิชย์ด้วย* รัฐที่ส่งดาวเทียมดังกล่าวจะมีความรับผิดชอบอย่างไรเมื่อดาวเทียมดวงนั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น คำตอบของปัญหาดังกล่าวปัจจุบันยังคงไม่มีความแน่ชัด ดังนั้นถ้าหาก “ระบบของความรับผิดชอบ” ตาม Liability Convention ไม่ครอบคลุมไปถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากดาวเทียมทหารแล้ว เราก็จำเป็นต้องใช้ระบบของความรับผิดชอบของรัฐตามหลักกฎหมายทั่วไป แต่ถ้าถือว่าดาวเทียมประเภทดังกล่าวอยู่ภายใต้ Liability Convention เราก็สามารถที่จะนำเอาระบบของความรับผิดชอบตาม Liability Convention เข้ามาใช้ในการตัดสินได้ (แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากดาวเทียมทหารของประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ประเทศไทยก็ต้องเข้ามารับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นอยู่ดี

---

* ดังเช่นที่กล่าวกันในกรณีโครงการ Star of Siam ของไทยว่ามีภารกิจทางทหารและความมั่นคงแต่มีสมรรถนะและความสามารถในการปฏิบัติการในเชิงพาณิชย์ด้วย